

VYCHOVATELSKÉ listy

časopis pro pedagogiku a filosofii

5

Dr. R. M. Dacík O. P.: Osobnost učitele. - Dr. J. Matucha, universitní profesor: Má pravda jen relativní nebo i absolutní platnost? - Dominik Pecka, profesor: Zákon a svoboda. - Miloš Podevský, profesor: O školský zákon. - Václav Černý, profesor: Ideově politická výchova ve škole. — Katolické školy. — Školská organizace a reforma. — Pracovna. — Ozvěna. — Dopisy. — Literární zápisník.

ROČNÍK I. (42.) VOLOMOUCI V LEDNU 1948

VYCHOVATELSKÉ LISTY vycházejí měsíčně mimo prázdniny. Vydavatel Matice cyrilometodějská, Olomouc, náměstí Rudé armády číslo 16. Redakce a administrace: Olomouc, nám. Rudé armády 16. Telefon 584. Vedoucí redaktor Dr. František Kopečný, docent Palackého university v Olomouci. Odpovědný zástupce listu Fr. Chytil, řed. Spol. pod. v Přerově. Tisknou Společenské podniky v Přerově. Používání novinových známek povoleno výn. řed. pošt. Brno, z 13. 9. 1947, čj. IA-4-2370-0: 105638. Dohl. pošt. úř. Přerov 2.

Roční předplatné 70 Kčs.

Pracovny: Praha II., Voršilská ulice čis. 5, Brno, Veveří čis. 15, Bratislava, Kapitulská 5

Kdo si ponechá ukázkové číslo, je považován za odběratele. Uznáváme toliko písemnou výpověď na konci ročníku. Citovati dovoleno jen s udáním pramene.

KURSY.

VOLÁ VÁS HRADEC KRÁLOVÉ! Kolegové z Hradecké diecése se sejdou v prvých dvou dnech letoších pololetních prázdnin k „prázdninovému“ kursu (ale upozorňují, že to není konkurence našemu XIV. prázdninovému kursu!). O otázkách odborných, o otázkách víry a náboženství, přednášejí vynikající odborníci. 50 procentní sleva na dráže. Kdo má zájem se zúčastnit, napište, prosím, ihned na adresu: Školský odbor DKA, sekce profesorů a učitelů, Hradec Králové, pošt. schránka 225. — Případně volejte telefonicky 2597 nebo navštivte osobně (Adalbertinum I. poschodí). — Podrobnosti Vám sdělí tato naše diecéšní kancelář obratem.

PRACOVNÍ BRIGÁDA

„Ať ještě „Vychovatelské listy“ začnou s pracovní brigádou,“ pomyslí si čtenář.

Ale pracovní brigáda, se kterou chceme dnes své čtenáře seznámiti, je poněkud jiného rázu.

Moderní budova kláštera sester sv. Voršily v Liberci byla za války — jako většina klášterů — zabrána okupanty. A jak se přistěhovali, začali své budovatelské dílo, t. j.: kde bylo okno, přišly dveře, místo dveří dali okno, z velké místnosti udělali dvě malé, ze dvou malých jednu velkou. Nic jim nevadilo, že tím celý ráz a stavební sloh budov porušili.

Týž osud stihl i uvedený klášter v Liberci a v něm i pěkný divadelní sál. Jeviště odděleno od hlediště zdí, v hledišti zřízena ještě jedna místnost a také z jeviště udělány místnosti dvě.

A tak smutně se díval slavnostní sál a dumal a přemýšlel o zašlé své slávě za doby první republiky, kdy v něm bývaly chovankami sehrány velmi zdařilé divadelní kusy.

A smutně se i dívaly děti, malé i velké, které musily hrát na různých provisorních a méně hodnotných jevištích.

Až jednou, právě před rokem to bylo, sešlo se několik lidí dobré vůle. A co vykonali? Dílo, jež podalo důkaz, že i do pohraničí přišli jedinci zlatého českého srdce.

OSOBNOST UČITELE.

Dr R. M. Dacík O. P.

Každý člověk je osobnost v řádu ontologickém, ale není každý osobnost v řádu psychologickém, v řádu mravním. Všichni jsme stejně lidmi, myslíme-li na podstatné prvky, tvořící pojem člověka. Ale nejsme všichni stejní vzhledem k těm prvkům, které mohou být přidány k podstatě lidské osoby. Umění, moudrost, mravní dokonalost jsou vlastnosti, které budou zdokonalovat člověka v té míře, v jaké mu budou dány nebo v jaké si je získá. Mluvíme-li dnes o osobnosti, máme na mysli ono psychologické a ethické zdokonalení člověka, které ho činí člověkem význačným a umožňuje mu zároveň velký vliv na okolí.

Učitel kterékoliv kategorie měl a bude mít vždy důležité místo v lidské společnosti. Když sv. Tomáš mluví o daru, o milosti řeči a o funkci tohoto daru v lidském životě, ukazuje zároveň, jak má učitel mluvit neboli učit, chce-li dosáhnout vytčeného cíle. Tímto cílem ovšem není — což třeba zdůraznit — pouhé zdokonalení rozumu, nýbrž celého člověka. Proto rozmnožování poznatků žákových, je sice první úkol učitelův, ale nikoliv jediný. Učitel učí a tím zasahuje rozum. Ale učitel musí mít na mysli celého člověka. A proto působí také na cit a to tak, že se snaží dosáhnout radostného přijímání svého poučování se strany žáka. Učí tedy tak, že působí radost a potěšení v duši svého posluchače. A konečně učitel musí sledovat také mravní zdokonalení toho, jehož učí a to tím, že si všímá také vůle, kterou odvrací od zlého a vede k lepšímu (Th. s. II. II. ot. 177. čl. 1.).

Takový je úkol učitelův. Je velký a svatý. Je to „umění všech umění a věda všech věd,“ jak nazval učitelské poslání sv. Řehoř Nazianský. V rukou učitelů je celá budoucnost národa, protože v jejich rukou je veškerá mládež a to od dětských let až po vysokoškolská studia. Každý učitel, ať má v rukou děti někde v poslední horské vesničce nebo v učebně vysoké školy, spolupracuje a to velmi účinně v utváření budoucích generací, formuje budoucí národ a stát. Jeho odpovědnost je dalekosáhlá. A když pak si k této skutečnosti přidáme jinou skutečnost, že totiž jeho vliv na mládež je zpravidla velký, čili že mládež jde ve většině případů za ním, pak jen roste velikost této odpovědnosti a roste také pro učitele povinnost mravní dokonalosti.

Mluví-li se dnes o učitelských problémech, zdůrazňuje se stále jen potřeba většího vzdělání. Nikdo nepochybuje o skutečné oprávněnosti těchto požadavků. Má-li učitel splnit všechny úkoly, které jsou na něho kladeny, musí být náležitě připraven po stránce inte-

lektuální. Zapomíná se však, že neméně důležitá je otázka mravní osobnosti učitelovy. Bude-li kdo vědcem, ale nikoliv člověkem, bude vychovávat vědce, ale nikoliv lidi. Škola však musí být především dílna lidskosti čili škola má vychovávat člověka a to celého člověka. Je-li učitel vzdělaný ve svém oboru, ale není zároveň osobností, je nutně jednostranný a proto bude také jednostranná jeho působnost. Starší učitelé, třeba v nějaké odlehlé vesnici na horách, nebyli o-beznámeni se všemi výchovatelstvími směry, uměli často jen to, co museli umět jako učitelé, ale byli to vzácní vychovatelé, kteří dali národu velmi mnoho. Protože sami byli uceleného charakteru, vyrovnaní, s jasným pohledem na věci a nebylo u nich rozporu mezi teorií a životem, vychovávali mládež podobnou sobě. Byli skutečnými osobnostmi a proto imponovali svým žákům, strhovali je pro dobro, krásu a pravdu. Nařikají-li si mnozí na to, že dnešní škola pěstuje vesměs jen rozum a zanedbává citovou a volní stránku mladého člověka, je třeba hledat příčinu v tom, že je tak málo skutečných osobností mezi učiteli. Sledujeme-li na příklad, jak pedagogické fakulty přetěžují rozum svých žáků a při tom nedají nic nebo téměř nic vůli a srdci, musíme se obávat o budoucnost dětí, které budou vychovávány lidmi jednostranně formovanými. Vědění samo nestačí k životu a neumí-li kdo správně žít, nenaučí tomu ani druhé. Učitel nesmí být jen skladištěm všemožných vědomostí; musí být také vychovatelem. A tím bude v té míře, v jaké bude skutečnou osobností.

V encyklice o výchově naznačuje Pius XI., co tvoří osobnost katolického učitele. Učitelé, praví se tam, „mají být dobře na svůj obor připraveni a mají rozuměti tomu, čemu učí žáky. Mají být vybaveni rozumovými a mravními vlastnostmi, kterých vyžaduje jejich jistě těžký úřad. Mají planouti čistou božskou láskou ke svěřeným dětem stejnou měrou jako milují Ježíše Krista a jeho Církev, a tím také jim má ležeti na srdci pravé dobro rodin a vlasti.“

Správný poměr k Bohu a člověku tvoří osobnost učitelovu. Poměr k Bohu je vyjádřen slovem: dobrý křesťan, žijící z Krista, s Kristem a řídící se jeho evangeliem. A poměr k člověku chce, aby viděl v každém obraz Boží. Jeho úkolem pak bude zdokonalovat tento obraz Boží v dětech, v nichž miluje především duši, kterou Bůh tolik miloval, že za ni zemřel. Náležitě vědomosti jsou ovšem předpokladem, ale samy nevytvoří osobnost katolického učitele, schází-li láska k Bohu a láska k dítěti.

Učitelů s velkými vědomostmi — hlavně do šířky — budeme mít čím dále tím více. Kéž by také přibývalo mezi učiteli skutečných osobností! Jen od těch můžeme očekávat hluboký a zdravý vliv na příští generace národa.

MÁ PRAVDA JEN RELATIVNÍ NEBO I ABSOLUTNÍ PLATNOST?

Dr. J. Matocha, univ. profesor.

(Pokračování.)

V tomto článku je podána nauka křesťanské filosofie o platnosti jistého, objektivního, pravdivého poznání. V příštím článku budou důkazy nauky a odpověď na některé námitky proti ní.

Nauka křesťanské filosofie o absolutní platnosti pravdy je radostnou zvěstí, která hřeje a povznáší, těší a posiluje jako vánoční koledy v době, kdy v přírodě ustal normální život v tuhém mrazu a nepohodě: „Nesem vám noviny, poslouchejte, z betlemské krajiny, pozor dejte! Slyšte je pilně a neomylně, slyšte je pilně a neomylně, rozjímejte...“ Zpívají, jásají a podmaňují si srdce i zatvrzelého skeptika. Vždyť konečně přichází ten, který v nejrozhodnějším okamžiku i za cenu svého života slavnostně prohlašuje: „Ano, já jsem král. Já jsem se k tomu narodil, a proto jsem přišel na svět, abych vydal svědectví pravdě. Každý, kdo je z pravdy, slyší můj hlas.“ (J. 18, 37) „Nebesa a země pomínou, ale slova má nepomínou.“ (Mt. 24, 35) Slyšte je pilně a neomylně, rozjímejte! Absolutno (Slovo) tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi. To je euangelion, radostná zvěst, již hlásá vánoční víra.

Při řešení problému o absolutní platnosti pravdy křesťanská filosofie shledává obdobu pravdy lidské s Pravdou vtělenou v Kristu. V pravdě, po lidsku vyslovené, je spojena naprostá platnost. V konečném je dáno něco absolutního, naprostá, bezpodmínečná závaznost pravdy. Klad jisté, objektivní pravdy včetně vždy kladl i její naprostou platnost, ba i blud namnoze si usurpoval její absolutnost, tedy i moderní relativita činí si nedůsledně na ni nárok. Křesťanská filosofie obhajuje v této své nauce základy nehynoucí filosofie, svrchovanost pravdy. Aspoň letmo si uvědoměme tento radostný a zásluhový fakt dějin i když se to bude někomu zdát zpátečnictvím, popřením pokroku.

Sokrates proti skeptikům a sofistům (pragmatikům starověku) začal bojovati svým výměrem (definicí, horismem). Svou indukci chtěl ukázati, co vše je a co není; nebo pokud je a pokud není. Když je poznání jisté a pravdivé, je něčím neměnitelným, všude a pro všechny platným, závazným. Definice, rozhodné ohraničení věci se snaží dospěti k cíli poznání, k cíli vědy, chce uchopit skutečno vědomě a definitivně, s konečnou apodiktickou platností, jež vylučuje veškerý další spor a pochybnost. Statečnost správně vymezená udává, co je, co není a to nejen v některém ojedinělém případě, nýbrž u všech případů a to nejen nyní a zde, nýbrž vždy a všude. Platí výměr, musí platiti, opak je naprosto vyloučen, platí apodikticky,

(tedy absolutně). Kdo by jinak myslel, upadá v blud a klam, nevystihuje skutečnosti, jež je jediná. — Tedy už tehdy jakési dogma? Ano, ale znamená jakýsi vrchol vědy — radostné uchopení, osvojení pravdy, jež je jen jedna, věčně, neměnitelně, nutně platná a všechny myslící podměty stejně zavazující. — A dosud vrcholem vědy je správná definice.

Plato pokračuje v řešení základního palčivého problému o platnosti jistého poznání. Jak je možné poznání s těmito vlastnostmi suverenity, když věci i člověk s nimi je vržen do stálého proudu změn a proměn? Jak možný apodiktický výměr, když není nic stálého, a smysly (zkušenost) nás klamou? Plato dospívá k závěru zcela zvláštnímu. Aby bylo jisté apodiktické vymezení a tak i jisté apodiktické poznání, vědění možné (tedy poznání s absolutní platností a závazností), musí tu býti předmět, jenž je povznesen nad veškerou chvilkovitost, měnitelnost, omezenost časovou i prostorovou, libovolnost, předmět (objectum) věčný, neměnitelný, nutný. Skutečnost, smysly (tedy pouhou smyslovou zkušeností) postřehnutá tyto vlastnosti nevykazuje, ba zdánlivě projevuje opačné vlastnosti. Proto musí mít rozum odjinud (ne ze zkušenosti) své ideje, má je z ideální říše, v níž skutečně jsou předměty s požadovanými vlastnostmi. Tady je pravá a jediná skutečnost. Empirický svět má jen určitou účast na tomto ideálním světě. Duše ve své předchozí existenci nazírala na tyto pravzory měnivého skutečna a v pozemském žití empirické předměty vyvolávají v duši vzpomínky na kdysi spatřené ideální předměty. V pojmu na př. člověka je dán názor na jeho bytnost, jež je něco nadčasového, nadprostorového, něco universálního, něco nutného, neměnitelného. Bytnost taková se stává zákonem, platným všeobecně bez jakýchkoliv omezení. Bytnost, idea ve své všezávaznosti se stává ideálem, za nímž směřuje svou živelnou snahou o skutečnou účast veškerý empiricky daný svět. Methexis je hybnou pákou všeho dění i bytí. — Nebyl to již princip vývoje k absolutnu nebo pokrok, jehož základem je však účast na absolutnu, právě to skutečnosti?

Aristoteles opravuje svého učitele. Vytýká mu, že zdvojnásobil skutečnost a že tím způsobem problém nevyřešil, ale ještě více komplikoval. Zásadní oprava Aristotelova znamená převedení idealismu platonského na umírněný realismus. Jsoucno vše-předmětů, nezávislou říši ideí Aristoteles popírá. Vše, co skutečně, věčně existuje, je jsoucno jednotlivé, individuální, universálnost jest jen pomyslné jsoucno, jež má však svůj základ ve světě reálném. Bytnosti věcí nejsou mimo věci, ale ve věcech samých jsou vtěleny, realizovány, uskutečněny. Neexistuje nějaký všečlověk, všezlato, všestát, všehmota, všeduše, ale existuje v řádě reálného skutečna jen tento jednotlivec (individuum) člověka, tato jednotlivina zlata, státu,

hmoty, duše, ale v těchto jednotlivcích je realizována jejich idea. Idea (tudíž i zákon) člověka je realizován v každém (a jen) v jednotlivém člověku. Kdo vystihne tuto ideu, princip, zákonitou přirozenost člověka v jednotlivých případech (ať už abstrakcí nebo indukcí a to buď úplnou nebo neúplnou) dostává se na vrchol vědy, dospívá k definici (dogmatu), kdy může zvolati vítězné: heuréka, už to mám, tak je to a ne jinak. A věda v tomto případě jistého, objektivního a pravdivého poznání získává účast na něčem apodiktickém, tedy věčném, neměnitelném, nutném, absolutním — a chceli někdo — tedy i na něčem božím. Věda každá jedná o všeobecnou, poznatek jednotlivin jako takových není v pravém slova smyslu apodiktickou vědou. Komu by se nelíbil výraz všeobecná, obecnina (universale) ať si tam všude nahradí obecninu pojmem zákona, zákonitosti. Věcně se tu pojem „zákona“, „principu“ kryje se všeobecninou i její naprostou (nezávislou) platností. Kant tomu říká v empirické oblasti forma nebo kategorie, tedy něco, co má kategorickou platnost. Aristoteles nevyřazuje zkušenost smyslovou, ba nutně ji předpokládá, ale smysly nám referují o kaleidoskopickém proudu změn, o vzniku i zániku. Člověk sám je podroben zákonu „*geneseos kai fthoras*“, zákonu vzniku i zániku po stránce hmotné, ale všechno toto dění, změny řídí Noésis noéseos, absolutní inteligence, jež onticky provedla a provádí uskutečnění jednotlivých bytostí a tak vkládá do časového empirického světa apodiktickou platnost, zákonitost a důsledně se projevuje tato reálná nutnost, zákonitost věcí též v pomyslném (ideelním) řádu nutností apodiktickou, platností principů logických. Poněvadž: „*hama te einai kai ouk einai adynaton*“, býti a nebýti zároveň je nemožné, proto též klad a zápor o téže věci je logicky vyloučen. Tyto principy, zákony myšlení (logické) jsou později souborně nazývány „organon — nástrojem“, jímž se člověku má otevřít „názor na skutečnost“, nástroj, jímž má uchopiti a pomyslně (ideelně) si osvojiti veškerenstvo — universum. Název organon nám bezděčně připomíná jiný královský hudební nástroj, a podle něho je zván člověk ovládající tento nástroj organistou. Logický nástroj-organon jediné umožňuje nejkrásnější, nejjásavější píseň o platnosti věčné pravdy a tudíž i věčné krásy, o kosmické harmonii.

A nyní pozor! Podle Kanta je tento nástroj, daný lidstvu Aristotelem, tak dokonalý, že nemůže už učiniti kroku vpřed, ale nesmí v něm nikdo učiniti ani kroku zpět. A W. D. Roos, profesor filosofie na oxfordské universitě prohlašuje v úvodě k svému dílu o Aristotelovi: „*Ce qui est vrai dans la philosophie d' Aristote est devenu partie intégrante, et partie intégrante considérable, de l'héritage de tout homme cultivé...*“¹⁾

1) W. D. Ross, Aristotel, Paris, Bibliothèque scientifique, 1930, str. 7.

Co je pravdou ve filosofii Aristotelově se stalo docelující částí — a značně docelující částí dědictví každého vzdělaného člověka. A týž autor prohlašuje, že nehynoucí zásluhou scholastiky je, že nám toto dědictví zachovala neporušené a že je hluboko vstúpila do srdce i života vzdělaného člověka.

Již tento historický fakt by nasvědčoval tomu, že jsou též některé pravdy, které nemají jen dočasnou, poměrnou platnost. Je tedy možná píseň radostná o absolutní pravdě i kráse. A že tuto píseň scholastika převzala a uchovala, nesmí se jí vytýkati, jako by jen opakovala, co v podání Aristotelově za pravdivé uznala. Scholastika převzala tuto píseň, ale ji rozvíjela dál do šíře, výšky i hloubky.

Harmonie byla však přerušena a porušena pronikavou disonancí kantovského apriorního kriticizmu. Proti Aristotelovi, — ač jeho logiku označil za vrcholné dílo, — chtěl Im. Kant lépe opravit Platona. Často se chválí u Kanta jeho originalita, ale ve skutečnosti celá jeho filosofie apriorismu není Koperníkánským obratem, jak se sám chlubí, ale je to zvrácený Platon. Mnoho přejímá z myšlenek Platonových, ač to nikde přesně neuvádí.²⁾

Vlastnosti noetického předmětu shrnul Kant v pojmu transcendentálna, ale z říše ideí převedl jej do čirého rozumu na způsob kategorií a tří ideí. Ale základní mylný krok Kantův je vyřazení reálného předmětu („Ding an sich“) jako neznámé a nepoznatelné veličiny, tedy jen myslitelné a to v apriorních kategoriích. Toto neznámé x vyvolává v podmětu fenomenálno, jež je o sobě zcela chaotické. Teprve apriorními formami prostoru a času, jež podmět do jevů (ve skutečnosti to nejsou projevy předmětu reálného, ale jsou to Scheine vom Scheine) promítá, je tento chaotický materiál utvářen, formován. Do těchto útvarů promítá dále podmět své apriorní kategorie a pořádá je třemi ideami: svět, duše (já) a Bůh. Aristoteles vytýká Platonovi, že zdvojlil předmět. Kantovi by musel dáti důtku, že vlastně si zdvojlil podmět, a že sám zásadně již, a jeho epigoni fakticky vyřadili vlastní předmět poznání. Člověk promítá své kategorie do fenomenálna, nazírá tudíž jen na své dojmy a z těch si vytváří „svůj svět“; svou apriorní vědu. Při tom je člověk svým pá-nem, má svou naprostou autonomii jejímž úhlavním nepřítelem je Bůh. — Odtud strach i moderní filosofie z absolutna vůbec i z absolutní platnosti jistého, objektivního a pravdivého poznání. — Na místo apriorních kategorií nastoupily dobou poslední apriorní theorie bez pevného opěrného bodu, vše je v pohybu. A moderní paradox

²⁾ Viz Ottomar Wichmann, v díle Platon und Kant, str. 7 — 9, který poukazuje na to, že podle Gomperze mnohé myšlenky Kantovy jsou pouhou parafrazí výroků Platonových a Wichmann cituje Kanta, jenž se domnívá, že Platonovi lépe rozumí, než Platon sám sobě: ... ihn besser zu verstehen, als er sich selbst verstand ...

v době boje proti jakémukoliv dogmatu, dogmatem se stává tolik velebená theorie relativity. Poznání i věda jsou dány vztahem (relatio) mezi podmětem a předmětem, podmět má však rozhodující funkci, je též naprosto autonomní (tedy jiná forma absolutismu), na ničem nezávislý, i z bludu a vědomého klamu může tvořit hodnoty pravdy, použitím bludu se stává něco pravdivým. A předmět, je-li ještě uznáván, pro vědu tvoří jen různé vztahy. Tedy jsou tu vztahy o vztazích, tedy relace o relacích, proto musí býti též platnost jen relativní. Prof. Tvrdý³⁾ má 5. článku: Absolutnost a relativita pravdy. Radí tam, aby se upustilo od výrazu *absolutní* platnost a mluvilo jen o *všeobecné platnosti*. Praví: „Myslím, že tu stačí užívat slova „všeobecná platnost“, takže se lze obejít bez výrazu absolutní, které s sebou přivádí vždy celou řadu významů, v nichž ho bylo jinak užíváno. Bereme-li slovo absolutní ve významu obvykle užívaném, kde značí to, co je úplně nezávislé, co jest tedy mimo každý vztah, pak se toho slova dá použití nanejvýš o hypotetické bytosti, ale nikoli o pravdě, o které jsme seznali, „že jest vždy dána vztahem subjektu k objektu a dále vztahy objektivními“. Dal radu, ale sám se podle ní neřídí, když činí závěr a praví: „Nemůže být pravdy absolutní. Tu by se musil státi subjekt objektem, a ne jedním, nýbrž všemi, jež chce poznati. Člověk jako nepatrná část celku světového musil by se státi světovým celkem“.⁴⁾ A na konci článku stanoví význam, relativní pravdy: „Nelze říci, že pravda jest absolutní, nýbrž jen relativní. Ale tu musíme přiznati, že slova relativismus možno užíti ve dvojím významu. První význam je velmi rozšířený a vulgární, jeho výraz jest, že je-li pravda relativní, pak není pravdy vůbec. Filosoficky znamená tento význam skepticismus a splývá s psychologickým subjektivismem... Avšak v druhém (našem) významu slova, praví prof. Tvrdý, znamená relativita pravdy zcela něco jiného. To tedy neznámá, že by mohlo existovati více nezávislých pravd vedle sebe, nýbrž pravda o každé věci jest jen jedna a jest výrazem objektivnosti, zákonnosti. Vztahy, které jsou základem této pravdy, jsou totiž objektivní, zákonné“⁵⁾ Vedle objektivního prvku v pravdě zdůrazňuje potom subjektivní prvek a tu praví: „Vedle toho vidíme však v individuálnosti, která sice podléhá kritériu obecné pravdy, ale nemizí v ní, druhou stránku podstaty světové. Jenom tam, kde oba principy se dají spojití v harmonii (absolutně se spojití nedají, aby splynuly v jedno), tam se domníváme, že se blížíme absolutní skutečnosti. To však jest jen naše relativní pravda, neboť nějakého absolutního kritéria nemáme.“ (Přel. ode mne.)⁶⁾ Tak tedy, jak jsme na tom? Absolutní

³⁾ V Úvodu (str. 32).

⁴⁾ Na u. m. str. 33.

⁵⁾ Na u. m.

⁶⁾ Na u. m. str. 34 — 35.

znamená totéž jako všeobecně platný, mělo by se proto spíše mluvit o všeobecné platnosti pravdy. A přece článek vyznívá prohlášením, že absolutní pravdy není a nemůže být. Relativní platnost má podle autora též dvojí význam a to prvý zcela otevřeně skeptický, kde popření absolutní pravdy znamená popření pravdy vůbec. Druhý význam připouští objektivní pravdu, obecně platnou, zákonnými vztahy podloženou, avšak i tato pravda podléhá individuálnosti. K objektivitě je totiž přimísena velká dávka subjektivity, individuálnosti. A jen kde by tyto dva principy (tedy podmět a předmět) splynuly, jen tam bychom se přiblížili absolutní skutečnosti, nebo se jen domníváme, jako bychom se tomu ideálu přibližovali. A získáváme jen svou relativní pravdu. Je tato naše relativní pravda ještě všeobecně platnou?

Objektivita a naprostá platnost nejsou však totéž. Objektivita poznání zdůrazňuje věrnost v podání předmětu (objektu) a to je nezávislost na podmětu. Absolutní platnost, naprostá závaznost, je nutnost jistého, objektivního a pravdivého poznání. Přidává a dodává soudu jistému a pravdivě objektivnímu nutnost, zákonnost, že musí tak a ne jinak platit, vždy a všude pro všechny poznávající podmínky a o všech předmětech téhož druhu. Dodává soudu povahu neodvolatelnosti a naprosté závaznosti. Předmět se v takovém poznání pozvedá do všeobecnosti. Soud neplatí jen o jednotlivých případech, nýbrž o všech bez výjimky. Platnost se odnáší a působí i na podmět (subjectum) jistě, pravdivě, objektivně poznávající. Ukládá se mu povinnost pevného a neodvolatelného souhlasu. Absolutní platnost nečiní konečný podmět něčím nekonečným, nebo nepřevádí vztah, jímž je poznání dáno a umožněno, z případečného, kontingentního jsoucna do oblasti podstatného jsoucna, tedy pravdu nečiní nějakou absolutní bytostí. Vztahy mezi podmětem a předmětem zůstávají zcela klidně ve svých mezích konečnosti i omezenosti, avšak obsah těchto uvědoměných vztahů shody má nutnost v rozsudku, od něhož není odvolání.

Poněvadž relativita veškeré pravdy podryvá i platnost náboženských pravd, byla tato nauka, obhajovaná modernisty, zavržena dekretem „Lamenatabili sane exitu“ z 3. VII. 1907 ve větě: „Pravda není více neměnitelná, než sám člověk, vždyť se s ním, v něm a skrze něho vyvíjí.“

*

Křesťanská filosofie stanoví o platnosti pravdivého poznání větu: Pravda s absolutní platností je možná. Nerozumný je tudíž relativismus, který jednoduše popírá absolutní platnost pravdy a její neměnitelnost a který tvrdí, že veškerá pravda jest jen relativní a měnitelné platnosti. Důkazy pro větu a námitky proti ní přinesé příští číslo. Kdo by si přál přehled literatury o noetických otázkách,

najde nutnou informaci o domácích i cizích autorech jakož i seznam článků z noetiky a kritiky uveřejněných ve Filosofické revui do XII. roč. v knize autorově: *Critica*, vydané nákladem Velehradu v Olomouci, 1940 na str. 271. až 276. Ačkoliv je psána jako studijní příručka pro naše bohoslovce latinsky, *Našinec* (roč. 76, č. 254) knihu doporučoval i širší veřejnosti znalé latiny. A v roč. 77. č. 20. tedy v době, kdy nám Slovensko (v r. 1941) velmi nakloněno nebylo, uvádí *Našinec* ohlas autorovy *Critica* ve slovenském Filozofickém sborníku (z roč. 1940 č. 4.): „... Autor, dobře obeznámený s mentalitou moderního člověka a tendencemi současných vědeckých a filosofických proudů, sleduje jeden cíl: dokonale se stránky extenzivní i intenzivní zpracovat a objasnit především ty otázky kriteriologické, kterých případné mylné řešení může mít dalekosáhlé důsledky pro jednotlivce i pro společnost... Autor je moderní a časový ve specialisaci... Dílo možno směle a právem zařadit mezi nejlépe vypracovaná díla tohoto druhu.“

ZÁKON A SVOBODA.

Dominik Pecka, profesor.

V době dospívání touží mladý člověk po nezávislosti a svobodě. Nerad se podrobuje cizí vůli, má svou hlavu, jak se říká, odmlouvá a odporuje, kdykoliv a kdekoliv se mu říká, že má nebo musí. Pořád jen poslouchat — nic protivnějšího nad to! Z počátku bývá ten odpor jen bezděčnou reakcí, jak ji vystihuje staročeský veršovec:

*Zlé kolo najviece skřípá,
malé hádě najviece sípá
a mladé chlápě najviece chlípá.*

*Moderní psychologie poukazuje na dvojznačnost takových reakcí: poměr některých mladých lidí k otci, představenému, vladaři, je směšeninou obdivné úcty i nenávistného odporu. (Ernst Kretschmer, *Medizinische Psychologie*. G. Thieme, Lipsko 1939, p. 78.) Později teprve se těm reakcím dostává i rozumové podpory. A tu si mladý člověk říká, že je nedůstojné, aby něco dělal jen proto, že se mu to přikazuje, nebo nedělal jen proto, že se mu to zapovídá. I přikázání Boží mu připadají jen jako výraz cizí zákonodárné vůle a omezování svobodného rozvoje osobnosti. Nic nezní jeho uchu tak svůdně jako řeči o tvoření vlastního náboženství a vlastní mravnosti.*

Něco správného je i v těch zdánlivě rebelských úvahách mladých hlav. Je nepochybné, že pouhé podrobení cizí vůli bez vnitřního souhlasu nemá mravní ceny. Nejbližším pravidlem mravního jed-

nání je svědomí. Ale je třeba mít na paměti, že ne proto je něco dobré nebo zlé, že já to jako dobré nebo zlé poznávám. Správný postup je opačný: poznávám něco jako dobré nebo zlé proto, že to takové jest. Jinými slovy: kromě svědomí, které je subjektivním pravidlem mravního života, je třeba uznati nadosobní mravní řád na člověku nezávislý. Ne proto je něco dobré, že je to přikazováno, nýbrž proto je to přikazováno, že je to dobré.

A co je dobro? ptá se hned mladá duše. Dobro je to, co se shoduje s rozumnou lidskou přirozeností. Je-li něco proti člověku, proti jeho životu, proti zdraví duše a těla, proti jeho právům a spravedlivým zájmům, nemůže to být dobré. Ovšem rozumná přirozenost lidská nepadla s měsíce. Je odleskem přirozenosti božské, neboť člověk byl stvořen k obrazu a podobenství Božímu. A proto je třeba říci, že dobro v nejvlastnějším smyslu je to, co je v souhlasu s bytností Boží. Přirozenost lidská je totiž taková a ne jiná proto, že Bůh ji takovou a ne jinou stvořil. A tak nemůže být dobré, co je proti Bohu a proti mravnímu řádu Bohem stanovenému. Ale ten řád platí ne snad jen proto, že Bůh jej prohlásil, nýbrž proto, že je výrazem jeho svatosti a dobroty a že Bůh se zapřítí nemůže.

Přikázání Boží nejsou libovolné právní nálezy ani autoritativní justamenty. Lze je přece všechna chápat i jako výsady dítek Božích a základy lidské důstojnosti a svobody. Již první tři znamenají povznesení člověka: od uctívání toho, co je pod člověkem, vedou k uctívání toho, co je nad ním. Z tmy přírodních kultů a modloslužby povznášejí k poznání a uctívání jediného a pravého Boha. A zvou člověka, aby se stal rytířem velikého Krále, ctil jeho jméno a horlil pro jeho čest. Zaručují mu oddech dne sedmého a tím i jeho osobní svobodu: nikdo nemá práva ho zotročiti tak, aby neměl dne, kdy by se nemohl cítiti zcela volným a povznésti svou mysl k věcem božským. Jeho vývoj tělesný i duševní je svěřen péči otcovské a lásky mateřské. Život a zdraví duše i těla chrání Bůh příkazem Nezabiješ. A podobně chrání vše, co slouží životu: rodinné štěstí, spravedlivé vlastnictví, dobré jméno a čest. Takový je mravní řád Boží. A kdo mu odpírá, sobě odpírá, svému nejvlastnějšímu dobru. A je-li mlád, může mu mládí být omluvou? Vysvětlením snad, ale omluvou ne.

O ŠKOLSKÝ ZÁKON

Miloš Podevský, profesor.

V souboru přípravných prací ke splnění vládního programu bylo ministru školství a osvěty uloženo, aby předložil osnovu základního školského zákona a připravil osnovy norem, jež nutno vydati k pro-

vedení tohoto zákona tak, aby nové právní předpisy školské — po přiměřeném časovém odstupu od jejich vyhlášení — mohly nabýti účinnosti počátkem školního roku 1947—48.

Ministr školství a osvěty připravil osnovu školského zákona a předložil ji v dubnu 1947 vládě ke schválení. Z denního tisku je též známo, že osnova nebyla dohodnuta ve třech bodech, a to:

1. postátnění škol,
2. jednotná škola druhého stupně, zvláště otázka diferenciacce,
3. působnost a pravomoc slovenských orgánů.

Vláda o osnově školského zákona pojednala a uložila komisi ministrů, zvláště k tomu účelu zřízené, aby sporné body projednala. Od těch dob nebylo o osnově školského zákona zpráv.

Mezitím však jsme byli svědky diskusí odborníků v tisku, které většinou navazovaly na projevy pana presidenta, které pronesl ke čtyřem skupinám školských pracovníků, kteří si vyžádali přijetí, aby ho mohli informovati o svých názorech na školskou reformu a zároveň vyslechli rady a názory páně presidentovy na ni. Tyto projevy pana presidenta vyšly souborně v brožurě „O školskou reformu“ a jsou velmi poučnou četbou a zároveň návodem k úspěšnému provedení reformy. Pan president radí, aby reformy byly co nejdůkladněji promyšlené, prakticky vyzkoušené, připravené spoluprací povoláných odborníků ze škol národních, středních i vysokých, aby byly prováděny uvážlivě a nikoli překotně. Takto vytyčil pan president cestu, po níž dojdeme k tomu, co jest prospěšné naší kultuře a jejímu organickému vývoji. Ke skupině školských reformních pracovníků pan president prohlásil:

„Sám jsem pro uskutečnění školské reformy především proto, že celá řada našich zákonů, stále ještě platných, se datuje z dob rakouských, a to z dob hodně starých. Pro převratnou dobu dnešní se mnohé z nich již nehodí a je opravdu třeba, aby tyto zákony a předpisy byly náležitě upraveny... Zásadu jednotné školy pokládám u nás v podstatě za správnou a uskutečnitelnou.

V tom jsme vlastně dnes již všichni zajedno. To jsem také prohlásil jednotlivým činitelům, kteří již u mne byli. Přál bych si však, aby se všechny reformy, ke kterým se chystáme, dály tak, jak je to v demokracii třeba, to jest, aby byly prováděny po dohodě co nejširších kruhů zájemců. A vždycky mně šlo také o to, aby se věci tak důležité neprováděly nijak chvatně, ale rozvážně a v duchu správného a demokratického režimu. Pokládám za potřebné, aby všichni interesenti byli slyšeni a aby mohli uplatnit své názory, neboť z reformního úsilí musí vzejít prospěch celému národu a vzniknout dílo opravdu trvalé hodnoty.

Souhlasím s vaším zdůrazněním výchovné stránky školy vedle stránky naukové...“ (Str. 31 a n.)

K zástupcům Svazu zaměstnanců školství a osvěty pan prezident pravil: „Jestliže pravím „neukvapit se,“ to neznamená, že by se nemělo začít již letošního roku, ale i pak postupovat rozvážně a na základě skutečně získaných a ověřených zkušeností. A opakuji, že - jak jsem přesvědčen - se již stanoviska různých kategorií hodně sblížila, že některé zásadní věci jsou již dnes majetkem všech, že dohoda bude a že základem reformy bude zásada jednotné školy. Znovu připomínám, že jisté kompromisy tu musí být, politika jest vůbec věcí kompromisů, ale od zásady jednotné školy nelze upustiti“ (str. 39.).

V debatě o rozpočtu na r. 1948 vyjádřil poslanec Charvát stanovisko ČSL a zdůraznil, že československá strana lidová se nestaví proti školské reformě, přeje si, aby se nejširším vrstvám lidu a zejména sociálně slabým zajistila plná možnost největšího vzdělání, je však pro úpravu nenásilnou, která by odpovídala hmotným i duševním potřebám našeho národního společenství. Při školské reformě nám musí jít o zvýšení celkového vzdělání, nesmíme děti nadané zdržovati dětmi ostatními. Naše soukromé, zejména církevní školy, si získaly svou dlouholetou výchovnou nrací mravní oprávnění pro svou další existenci a působení v osvobozené vlasti. Státní monopolisace školy by byla porušením jedné ze základních demokratických svobod.

Poslední úřední zprávu vydalo ministerstvo školství a osvěty a byla uveřejněna některými časopisy dne 18. prosince 1947. Ministerstvo školství v ní odmítá tvrzení zprávy o obsahu rozhovoru redaktora časopisu „Školství a osvěta“ s panem předsedou vlády, uveřejněné tiskem a rozhlasem, že projednávání školského zákona se zdržovalo mimo jiné tím, že ministerstvo školství a osvěty nezaujalo dosud stanoviska k některým sporným otázkám osnovy. Dovídáme se z ní, že z porady zmíněné komise ministrů vplynula v červnu 1947 žádost ministra školství k předsednictvu vlády, aby rozhodlo, jak definitivně formulovati v návrhu zákona ustanovení o státním školství. Tato otázka se totiž jevila v komisi politicky spornou, ačkoliv návrh zákona obsahoval v této věci text, který předsednictvo vlády v únoru samo doručilo ministru školství a osvěty. K žádanému rozhodnutí dosud nedošlo. Úřad předsednictva vlády však zaslal v září ministerstvu školství dotazy, a to právě v těch věcech, jež mají být politicky vyjasněny a zodpověděny předsednictvem vlády. Stanovisko ministerstva školství bylo dostatečně vyjádřeno osnovou samou, důvodovou zprávou k ní a zprávou o výsledcích připomínkového řízení. Ministr školství žádal znovu v říjnu dopisem pana předsedu vlády o zmíněné rozhodnutí, jehož je především třeba, má-li se jednání o školském zákoně opravdu urychlit. Tolik úřední zpráva.

Po této retrospektivě lze již zaujmouti stanovisko k jednotlivým sporným bodům.

Ad 1: Z úřední zprávy ministerstva školství je zcela jasné, že monopol státní školy je tím nejkyseljším jablkem, jdoucím z ruky do ruky, do něhož se nikomu nechce kousnout. Uvědomíme-li si, že státu přísluší vrchní vedení a dozor na veškeré vyučování a vychovávání (par. 120, odst. 2. ústavní listiny), což v praxi znamená, že ve všech školách - včetně soukromých - se vyučuje podle státem vydaných osnov, podle státem schválených učebnic a vyučují podle předpisů kvalifikovaní učitelé, vzdělaní zpravidla na státních školách, a že na vše dozírají státní školní orgány, jeví se nám tažení za postátnění školství jako určitý záměr, nikoliv však v zájmu výchovy. To podtrhuje i ta skutečnost, že na př. v českých zemích není známa ani jediná stížnost proti církevním školám s hlediska vyučování a výchovy. Nejlepším vysvědčením jim jest, že je okupanti zavřeli a slíbil-li Košický program otevření všech okupanty uzavřených škol, nevyplývá z tohoto slibu postátnění škol. A oč vlastně by šlo při zamýšleném postátnění? Věcné náklady na postátněvané školy stát převzít nemůže, poněvadž by je prostě neunesl. Zbývá tedy postátnění osob na těchto školách vyučujících. Změna by nastala pouze v tom, že by stát převzal úhradu platů na těchto školách vyučujících, což ostatně může učiniti při dobré vůli i nyní, a to bez halasného postátněvání, neboť i tyto školy působí ve veřejném zájmu. V tomto světle se nám jeví celá tato otázka jako školský příklad, jak těžko lze všechna ta lákavá hesla uskutečňovat v praxi. A stojí-li pak toto vědomé zatěžování státní pokladny za spotřebovaný papír na velkovýrobu resolucí za státní jednotnou školu. Či, že by to mohlo stačit někomu k přehlušení nebo umlčení hlasu svědomí?

Ty, kdož vidí strašáky i tam, kde ten, komu je jasno, nič nevidí, mohu uklidnit, že na Slovensku nyní postátněné církevní zřízené školy byly podle platných předpisů školami veřejnými, takže na ně by školský zákon - při ponechání plné svobody soukromým školám - dopadl v plné síle své působnosti a veškeré obavy ze zvrácení poměrů na Slovensku jsou tudíž liché. Neznám však silnější politické záruky než navrhovanou příslušnost vlády ve věci povolování soukromých škol.

Nejzávažnější na snaze vyřaditi soukromé školy jest, že dosavadní ústava v par. 120, odst. 1 zaručuje zřizovati soukromé vyučovací a vychovávací ústavy v mezích zákonů. Nová ústava v této otázce dosud nerozhodla, a proto nelze připustiti a souhlasiti s tím, aby školský zákon odstranil dosavadní možnost zřizovati soukromé školy podle platných předpisů. Byl by to prejudic pro novou ústavu - a o ten hlavně jde.

Ad 2: Ryze odborná otázka jednotné školy druhého stupně, která má nahradit dosavadní školy měšťanské a nižší střední, již mají nyní rozřešit politikové, jest složitější problém. Ačkoliv v ní je těžiště celé reformy, nutno právě zde vytknouti osnově nežádoucí stručnost vzbuzující vážné obavy a pochybnosti, splnila-li by všechny sliby vydané na její účet. Právě sem směřují všechna nabádání páně presidenta k nejdůkladnějšímu promyšlení a praktickému vyzkoušení za spolupráce odborníků ze všech druhů škol. Bohužel, v této nejožehavější odborné otázce jest osnova školského zákona nadmíru skromná a ponechává vlastní úpravu vládnímu nařízení. Jde zřejmě o odsunutí řešení z rozpaků, ačkoliv tak zásadní věci patří zákonu.

V diskusi zastánci jednotné školy tvrdili a přesvědčovali, že nejde o žádný problém a že vše bylo již dávno na pokusných školách vyzkoušeno a připraveno. Jak známo, pokusné školy nemají zákoného podkladu a tudíž mohou pracovati s dětmi, které do nich chodí dobrovolně a nelze výsledky z nich přenášeti prostě na školy normální. Univ. prof. dr. Josef Hendrich hodnotí průkaznost podobných pokusů takto: „Ze všeho toho jest zřejmé, že opatrnost káže nezevšeobecňovat předčasně výsledky několika pokusů, zejména nejsou-li provedeny v normálním prostředí. Rozhodující jsou výsledky v normální škole. Čteme-li články o školských pokusech, tedy bychom museli přijíti k výsledku, že se u nás podařilo všechno, co se zkoušelo. Samozřejmě je experimentování užitečné, záslužné, ba nutné, ale nesmí se jeho výsledky předčasně prohlašovat za jedinou vědeckou pravdu.“ (Úvod do obecné pedagogiky, 3. vydání, str. 49).

Doporučením pokusu na normálních školách byl návrh na vydání zákona, zmocňujícího ministra školství k organizaci určitého počtu škol podle předpokládané reformy, uveřejněný v 18. čísle „Dnešku“ na str. 282. Podle tohoto návrhu by reformu vědecky měla řídit a zkusenosti a výsledky hodnotit zvláštní komise, složená ze školských odborníků všech druhů škol. Tento návrh plně odpovídá mínění pana presidenta, že by bylo možno otázku reformy zatím zásadně rozhodnout, ale poskytnout pak dostatečnou dobu pro přípravu a realizaci reformy samé a také pro přípravu učitelstva, jež je zvláště důležitá. Získal by se tak i čas pro rozhodnutí o tom, v jaké formě se má prakticky provádět diferenciaci a specialisace. Dále k zástupcům odboru středních škol pan prezident pokračoval: „Jistě nebudeme rázem odstraňovat velikou základnu svého školství, kterou jsme si vytvořili. Jsem pro postup vývojový a pro to, aby naše reforma vycházela organicky z předpokladů naší národní kultury. Žádnou imitaci ani Západu, ani Východu. Je vždy nezdravé, nedbá-li se kořenů vlastního prostředí a národa. Nebudeme se nutit do řešení, které bychom zítra nebo pozítří měnili. Uděláme ty změny, kterých si doba skutečně vyžaduje.“ (Cit. brož., str. 17 a 18).

Zvláštním zákonem, který by přijal zásady reformy, bylo by možno podrobiti povinnosti školení ve smyslu zásad reformy na př. ročník dětí narozených v roce 1937, které počátkem školního roku 1948-49 by vstoupily všechny do 1. třídy reformované školy. Podle výsledků a zkušeností z tohoto pokusu, odpovídajícího normálním poměrům, by bylo pak možno v zákoně upravit přesně celou reformu. Zároveň by bylo dosti času k revisi celého oboru školského práva, které by školský zákon kodifikoval vyčerpávajícím způsobem a stal by se tak opravdu základním školským zákonem, tvořícím jednotný právní základ v oboru školství na celém státním území, neboť by mohl zrušit a nahradit spolehlivě nynější spleť školských norem. Zasloužil by se zejména o zjednodušení administrativy.

Ad 3: Působnost a pravomoc slovenských orgánů jest otázkou ústavně-právní jako bod 1 a nabádá stejně přesvědčivě k řešení školské reformy až po schválení nové ústavy.

Zdar reformy podle mého skromného názoru nezáleží v instituci, t. j. vnějším uspořádání školy, nýbrž závisí od učitelstva, na jeho výběru, vzdělání a výchově, zda v jeho práci vydají očekávané ovoce úspěchu. Nelze však pomíjeti, že kořeny naší národní kultury tkví pevně v křesťanství.

IDEOVĚ POLITICKÁ VÝCHOVA VE ŠKOLE.

Václav Černý, profesor.

Moderní škola, ať státní jednotná nebo svobodná, nemůže se vyhnout tomu, co nazýváme politikou. Jestliže má škola dávat odpovědi na všechny otázky denního života, nemůže zavírat oči před otázkami politickými, s nimiž se mladý občan denně a takřka na každém kroku setkává. Nemám tu na mysli nezdravé prepolitování života, ale zdravá a účelná politika, t. j. spravování věcí veřejných a společných žádá od všech občanů bezpečných vědomostí, jimiž lze spravedlivou a účelnou politiku provádět. Každý, kdo opouští kteroukoliv naši školu, by si měl podle toho také odnášet do života tolik objektivních poznatků o dosavadním politickém vývoji, aby se nestal obětí nezodpovědného stranického politikaření, nýbrž aby opíraje se o získané objektivní vědomosti z politiky zařadil se jako konstruktivní činitel do celého toho národně společenského zřízení.

Z toho tedy vyplývá, že nějaká ideově politická náplň musí postupovat všemi učebními disciplinami, jimiž se ve školách vyučuje. Jinak řečeno, výchova musí mít svůj mravní smysl. J. A. Kairov, president Akademie pedagogických nauk, praví ve stati „Metody mravní výchovy“ hned v první části, kde mluví o všeobecných pedagogických požadavcích, toto: „Je nutno, aby výchova, vzdělání i u-

čení současné mládeže bylo výchovou ke komunistické morálce,“ řekl Vladimír Iljič Lenin ve své historické řeči na III. komsomolském sjezdu.“ Týž J. A. Kairov pravil dne 27. března m. r. na konferenci ředitelů a učitelů moskevských škol, která se zabývala ideově politickou výchovou na školách toto: „Ideologicky vychovávat znamená v souhlase s postupujícím vývojem duševním odkrývat před žactvem zákony vývoje přírody i společnosti a rozvíjet zásady, jež uplatňuje Sovětský svaz v boji o mír po velké vlastenecké válce. Nelze omezit politickou výchovu jen na poučení, které je ovšem vážným úkolem pedagogickým a didaktickým. Nelze omezit tuto výchovu jen na učivo.

Pokud jde o učení, to znamená objasnit žákům základy společenství národů, na němž je založen národnostní princip Sovětského svazu, probouzet v nich city-humanismu v duchu stalinském, smysl pro sovětský kolektivismus, pro socialistický vztah k práci a ke společenské kázi. Vzdělávat ideově znamená vnášet do mládeže sovětský optimismus, radost ze života, víru ve vlastní síly i v úspěch našeho podnikání, probouzet aktivní směřování za komunistickými ideami.

To znamená vychovávat mládež v čestnosti, pravdivosti, spravedlnosti a vštěpovat jí vlastnosti, které tvoří základ komunistické morálky.

Musíme se snažit, aby každá hodina byla ideová a hluboká v tom smyslu slova, aby materiál, který podává pedagog žákům, byl založen stále na vyučovací osnově, na základech dialektického a historického materialismu.“

Společný cíl a mravní smysl vidí tedy sovětská škola v komunistické morálce. Nelze se tomu také divit, poněvadž vládní soustava založená na monopolu jediné politické strany musí mít také jednotný smysl ideově politické výchovy. V demokratických státech, v nichž je vládní soustava však založena na systému několika politických stran, není tak snadné nalézt jednotný smysl ideově politické výchovy, není to však také žádoucí ani možné. Musí tu být přirozeně určitá jednota v nazírání na zákony a právní řád, který si lid toho neb onoho státu dal, aby nebyly podlamovány základy státního zřízení, jež si svobodní občané svobodným způsobem určili a vtělili je v ústavu. Jenom tedy duchovní náplň ústavy může být oním vrcholným a základním určovatelem, z něhož bude třeba vycházet při určování ideově politické výchovy ve škole. Všechny zákony musí být ideově politickým obrazem naší nové ústavy, kterou připravuje ÚNS.

Jestliže se u nás teprve tvoří politická státní forma našeho příštího politického a státního zřízení, nelze už napřed určovat s konečnou platností učební látku a ideovou náplň pro učební předmět, kte-

rý má žactvo speciálně seznamovat s vědomostmi o občanských právech a povinnostech, o vývoji společenských změn, hospodářských systémů atd. Nestačí totiž jenom vyučovat, je zapotřebí především vychovávat. Výuka a výchova se musí vzájemně doplňovat, aby tak společně formovaly mladého občana v státotvornosti v duchu ústavy a nebránily jeho svobodnému duchovnímu, politickému i kulturnímu rozvoji podle demokratických zásad o svobodě myšlení i přesvědčení. Nepochybujeme, že naše příští demokratická ústava bude jen přirozeným výsledkem naší státní a národní i politické tradice, že bude obsahovat zásady pokroku a humanity, jak vyplývají z československého chápání demokracie, z filosofického nazírání na demokracii T. G. Masaryka a dra Edvarda Beneše. Musí vyjádřit nejvnitřnější a nejpřirozenější touhu každého poctivého československého demokrata, totiž touhu po svobodě a smysl pro pravdu. Přirozeným pak důsledkem takto chápané nové naší ústavy bude také demokratická svobodná škola, která bude vychovávat poctivé vlastenecké demokraty, ochotné vždy sloužit člověku a národu, nikoliv však poslušně přisluhovat přechodnému vládnímu režimu. Je naší povinností, aby se do příští naší nové ústavy dostalo všechno dobré a nejlepší, co se osvědčilo, ať na Východě nebo na Západě, nikdy však nesmí být příští naše ústava kopií toho neb onoho politického státního systému, poněvadž tím bychom se zpronevěřili sami sobě, když bychom zpřetrhali všechny kořeny s minulostí. Musíme hledět k tomu, abychom se zalíbili sami sobě a ne někomu jinému, kdo to od nás konečně ani neřádá. Jistě bude naše příští ústava demokratická, to znamená, že stát je pro občany a nikoliv občané pro stát, že stát slouží občanům a občané pak národu, a v tomto musíme také spatřovat a nalézat onen mravní společný smysl výchovy, který sovětská škola nalézá v komunistické morálce. Nesporně se tu tedy ve výchovném cíli rozcházíme, ale není to ani jinak možné a nikoho to nepřekvapuje. Nejdůležitější ovšem je, aby harmonie mezi duchem ústavy a zákony byla, ať jde o ústavu lidově demokratickou, liberálně demokratickou nebo stalinsko demokratickou.

Těchto několik zásadních myšlenek bylo nutno předeslat, abychom dobře pochopili, oč vlastně v dalším jde. Je správné, jestliže se již dnes uvažuje o občanské výchově jako o samostatném učebním předmětu, jestliže se už dnes připravují normální učební osnovy i praxe občanské výchovy, jestliže se shromažďuje materiál, koná se šetření a výzkum, jestliže se uvažuje o zlepšení přípravy učitelů a práce v občanské výchově, poněvadž v tom okamžiku, jakmile budeme mít uzákoněnou novou ústavu, i když nebudeme mít současně ještě nový školský zákon, už tenkrát bude možno přikročit k závaznému vypracování normálních učebních osnov pro občanskou výchovu a současně bude třeba pomýšlet na zpracování učebnic pro ob-

čanskou výchovu. Bude jenom celému úkolu k prospěchu, bude-li se možno při tomto vlastním pracovním úkolu opřít o celou řadu kladných i záporných zkušeností při dosavadní výuce občanské výchově.

Tuto přípravnou práci koná zatím několik institucí a sborů pedagogických, VÚP a většina učitelů-praktiků občanské výchovy. Dosavadní výsledky vyučování občanské výchově vyjádřilo plénum konference OPS, konané v Praze 8.-9. listopadu 1947, o občanské výchově a shodlo se na určitých bodech, jež vyslovují některé zásady o občanské výchově.

1.) Občanská výchova jako učební předmět. Na českých a slovenských školách buď občanská výchova jako řádný učební předmět, a to s počtem hodin podle současného stavu. Občanská výchova buď lidově demokratickou státoobčanskou výchovou a výchovou pro kolektivní život v lidově demokratické republice. Buď výchovou uvědomělého občana lidově demokratické republiky, výchovou k uvědomělé a obětavé práci a spolupráci, k účinné pomoci, kde je třeba, jakož i k upřímné vzájemnosti a k snášenlivosti. Nechť se stane jednotícím principem a výchovným centrem školní práce.

S touto formulací lze v lecčems souhlasit i nesouhlasit. Více stílisací určitosti by neškodilo a bylo by žádoucí. Na př. toto: „Buď výchovou uvědomělého občana lidově demokratické republiky...“ Mám-li na mysli uvědomělého občana lidově demokratické republiky, pak se musím ptát, proč bych ho měl ještě občanskou výchovou k uvědomělé a obětavé práci a spolupráci vychovávat. Nebo snad se to týká učitele, uvědomělého to občana lidově demokratické republiky, který je jediný povolán občanské výchově učit? Tento druhý výklad se spíše nabízí, jestliže si přečteme požadavek 4. části O návrzích pro zlepšení přípravy učitelů a práce v občanské výchově, kde se říká doslova za d) buď dodržován výnos MŠO o výběru učitelů občanské výchovy. Občanské výchově nechť nadále vyučují především ti, kteří mají v tomto předmětě potřebné znalosti, zájem o tento předmět, nebo kteří mu s úspěchem vyučovali; občanská výchova nebuď přidělována jen jako předmět doplňující úvazek vyučujících. Jestliže v témže čísle časopisu „Občanská výchova“ (roč. III., č. 4.), odkud také cituji usnesení pléna konference OPS, zastavuje se Bož. Jiroutková nad tím, že v celé republice nemáme jediného zkoušeného učitele občanské výchovy, je to podiv zbytečný, a tato skutečnost nebude také odstraněna pořádáním kursů pro učitele občanské výchovy, jak navrhuje usnesení pléna konference OPS v části 4a. Jestliže jsme se nemohli zatím shodnout na tom, jakým duchem se ponese náplň občanské výchovy, stejně dobře nelze ještě dnes zavádět na pedagogických fakultách občanskou výchovu jako řádný studijní obor, poněvadž nám pro to zatím chybí

předpoklady nejzákladnější a nejzávažnější. Nezdá se mi také fakulta pedagogická pro tento obor nejpovolanější.

Vraťme se však k tomu, čím má být občanská výchova ve škole. Má být lidově demokratickou státoobčanskou výchovou a výchovou pro kolektivní život v lidově demokratické republice. Pojem lidově demokratický tu zřejmě a nápadně převládá. Nemusí to být však všem již jasné, co si pod těmi slovy lidově demokratický představují. A přece se nakonec musíme všichni shodnout v tom, co rozumíme, respektive budeme rozumět, lidovou demokracií. President dr. Edvard Beneš formuloval pojem lidové demokracie blíže atributem socialisující. I obsah tohoto atributu musí být pro příště určitě a zcela vymezen a určen, neboť by se mohl někdo domnívat, že jde o socialismus marxistický, jiný zase o socialismus marx-leninský a jiný o socialismus stalinský, zatím co jiný by atribut „socialisující“ odvozoval především od obsahu slova „sociální.“ Doufejme, že nám na tuto otázku dá určitou odpověď příští nová ústava. Dále má být občanská výchova výchovou pro kolektivní život v lidově demokratické republice. Slovo kolektivní je sice módní, ale mám za to, že by byl účel občanské výchovy stanoven určitěji a spravedlivěji, kdyby byl spatřován ve výchově pro společný národní život v lidově demokratické republice. Národ je totiž něco víc a zcela určitého než neurčitý, šedý kolektiv. Není to slovíčkaření, ale zkušenosti všedního dne, jak obratně se dialektisuje v otázkách zásadních, což nás nutí k tomu, abychom nazvali pravé věci pravým jménem.

2.) *Učební osnovy-praxe občanské výchovy.* Komise pro občanskou výchovu při VÚP má vypracovat společně s odborníky v příslušných vědních oborech na pedagogických fakultách a na Vysoké škole politické a sociální a s pracovníky v oboru občanské výchovy, zvláště s učiteli občanské výchovy, návrh normálních učebních osnov, které posoudí pak komise pro občanskou a mravní výchovu při VÚP a školské komise odborové organizace školských a osvětových pracovníků. Předmět občanská výchova se člení: a) v nauku o společnosti a státu s časovostmi, b) v nauku o výchovné činnosti s praxí žákovské samosprávy. Podle mého názoru nestačí vypracovat jen návrh normálních učebních osnov, při čemž by do oboru nauky o společnosti a státu patřily: charakteristické současné jevy hospodářské, sociální, politické, kulturní, právní a ethické ve svém vývoji a ve srovnání s obdobnými jevy u jiných národů a států, především slovanských; vzory a příklad významných národních a světových osobností a hnutí za svobodu a sociální spravedlnost a současných budovatelů lidově demokratické republiky; aktuality; volba povolání; ve vyšších třídách třetího stupně (dnešní střední školy) výchova pro rodinný život. V 5. tř. střed. školy na př. úvod do nauky

o mravnosti, poučení o hnutích za národní a sociální svobodu. v 6. tř. úvod do sociologie, v 7. tř. úvod do národního hospodářství atd.

Nedotýkám se vůbec problematiky toho, co je nazýváno „charakteristické současné jevy hospodářské“ atd., upozorňuji jen na úvod do nauky o mravnosti. Kdyby se mělo začínat až v 5. tř. střední školy s jakýmsi úvodem do systematické morálky, to by bylo už zřejmě pozdě. Zase bude však zapotřebí se shodnout na podkladě ústavy, o jakou morálku by tu šlo, i když podle našeho přesvědčení je morálka jenom jedna a příští školský zákon lidově demokratické republiky bude muset pamatovat na nábožensko-mravní výchovu dětí všech občanů, kteří se hlásí k určité náboženské konfesi.

Neméně závažně se musíme dívat potom na př. na ten úvod do národního hospodářství. Vycházím totiž z té skutečnosti, že z určitého politicko-ideologického tábora padla na dnešní vedení vysokých škol slova neobyčejně závažná i odvážná, že totiž vysoké školy pokulhávají daleko za skutečným politickým vývojem dneška a jeho denní praxí, že nevychovávaly své posluchače v duchu socialistickém, takže absolventi vysokých škol, kteří přicházejí do znárodněného průmyslu a vůbec do znárodněného hospodářského života, nerozumí jeho socialistickému duchu a stávají se tak buď neupotřebitelnými silami nebo přímo sabotéry revolučních hospodářských vyvozeností; snad proti své vlastní vůli, dodávám já. I tu bude nutno sjednotit se na nějaké národohospodářské theorii, a je jenom logické a přirozené, že to bude ona, která bude v souladu s ideologickou náplní naší nové ústavy. Přitom si však musíme počínat zase tak obezřetně a taktně, aby nebyla dotčena zásada svobody vědeckého bádání. Něco jiného ovšem bude národohospodářská disciplína na vysoké škole a něco jiného podle učebního plánu předkládaná národohospodářská theorie k denní potřebě všeobecně vzdělaného občana. Bude těch teorií zajisté několik, k tomu jejich objektivní kritika, aby si skutečně odnesl mladý občan dostatečnou zásobu různých teorií k přemýšlení.

Zpracování učební látky a vypracování dobré učebnice občanské výchovy nebude rozvážné podle mého přesvědčení předložit jen jmenovaným vysokým školám, ale bude jen věci samé k prospěchu, jestliže budou přibráni k spolupráci odborníci ostatních fakult, především pak fakulty právnické, filosofické a vysoké školy obchodní, po případě ještě jiných.

Toť několik kritických poznámek k bodům, na nichž se usneslo plénium konference OPS v Praze o občanské výchově, v níž moment ideově politický se musí projevit nejvýrazněji. Nemáme před ním strach, nevyhýbáme se mu, ale důrazně upozorňujeme na to, že naše ideově politická výchova, která se nejkonkrétněji projeví v občanské výchově, musí být v naprostém souladu s duchem příští naší

nové ústavy. Jestliže pak vyjádří naše nová ústava, o čemž nepochybujeme, národní i státní souvislost s minulostí a přítomností, pak jsme si rozhodně své vnitrostátní záležitosti vyjádřili po svém, československy, opačně tedy než v komunistickém státě. Avšak v tomto případě je zabezpečeno, že naše škola poskytne skutečně objektivní příležitost seznámit žáka podle pravdy se všemi vývojovými ideovými směry a že mu dá odpověď na otázku, proč jsme se rozhodli tak a ne jinak. V tomto národně tradičním řešení naší nové ústavy vidím také naše československé ideově politické řešení občanské výchovy, které odpovídá přirozenému přesvědčení velké většiny národa, nikoliv jen nařízenému politickému přání určité ideologicko-stranické skupiny. Otázka, jinak tak specificky kulturní a duchovní, dostává se touto cestou na pole politické, ale jinou cestu nelze volit.

Svědčí to konec konců i o tom, že oba dva tyto světy, politický i kulturní, jsou-li nazírány skutečně svobodně, se stýkají a prolínají.

A jestliže společný cíl a mravní smysl výchovy vidí vládní soustava, založená na monopolu jedné politické strany, na př. v Sovětském svazu v komunistické morálce, vidíme my, kteří jsme si svou vládní soustavu vytvořili na podkladě několika politických stran, smysl, a to mravní smysl výchovy, tedy i ideově politické výchovy v jediné mravnosti, která určovala a dosud určuje naše konání, v mravnosti, která se řídí Božím přikázáním lásky k bližnímu, v křesťanské morálce. Nechceme-li zradit sami sebe, jinou cestu volit nemůžeme. Touto cestou chodívali naši předkové vždycky, kdykoliv hledali nové výhledy a lepší zítřky; v obdobných poměrech žijeme i my dnes, nemůžeme se tedy dát na cestu jinou. Jestliže někdo věří, že komunistická morálka je ta pravá, nemůže jiným zazlívát, že oni zase věří tomu, co nikdy ještě jejich předky nezklamalo. Tato víra je přirozenější, protože vyzkoušená, přidržíme se jí tedy a půjdeme bezpečně.

KATOLICKÉ ŠKOLY.

NOVÝ NÁSTUP SJEDNOCENÝCH KATOLICKÝCH ŠKOL

KIS. - Ve dnech 2.—4. ledna 1948 se konala v Praze konference ředitelů a ředitelky všech českých katolických škol. Kromě bohatého programu studijního rázu, v němž byly řešeny problémy pedagogické, byla projednána řada otázek společného postupu i v jiných záležitostech a utvořeno Ústředí svobodných škol jako oficiální reprezentant českého katolického školství. Konference se zúčastnili jako zástupcové episkopátu J. E. nejdp. arcibiskup pražský Dr Josef Beran a J. E. nejdp. biskup litoměřický Dr Štěpán Trochta. V sobotu dopoledne se představili vedoucí členové národního sekretariátu Ústředí svobodných škol resortnímu ministru Dr Jaroslavu Stránskému, který je přijal v delším srdečném rozhovoru. Delegace mu předložila memorandum, v němž

poukazuje na pronásledování českých katolických škol za okupace, kdy byly téměř všechny zrušeny a celá řada jejich profesorů a profesorek trpěla v koncentračních táborech a položila tam i své životy. Místo aby se nyní mohly tyto školy podle výslovného ustanovení košického vládního programu a podle principů demokracie věnovati klidné vychovatelské práci, snaží se mnozí činitelé obnoviti stav, jaký byl za okupace, takže se může mluvit o persekuci katolického školství — na výsměch všem ujišťováním o demokracii v této svobodmilovné zemi. Delegace vyslovila naději, že se konečně příslušní činitelé ujmou jejich spravedlivé věci a že budou splněny jejich požadavky, aby katolické školy mohly klidně pokračovat ve své výchovné práci.

Vedením národního sekretariátu Ústředí svobodných škol byli pověřeni ředitel Dr Karel Závadský, T. J. a generální tajemník MCM Josef Vlček. Kanceláře ÚŠŠ byly zřízeny v Praze II., Spálená 17 a v Olomouci, nám. Rudé armády 16.

Konference byla konána v duchu nejpřímnějšího bratrství, opravdové lásky k mládeži a k národu, pro něž české katolické školy trpěly za války, a v duchu pevné důvěry v pomoc Boží, s níž budou všechny katolické školy vychovávat a vzdělávat jim svěřenou mládež i v budoucnu.

Biskupské gymnasium v Brně. Jak jsme se zmínili v min. čísle VL, bylo 7. prosince 1947 otevřeno a posvěceno nové biskupské gymnasium v Brně. Je to typ klasického gymnasia. Má letos 172 žáků v 5 třídách, sextáni a septimáni chodí letos ještě na státní gymnasium. Konvikt může celkem ubytovat 250 chlapců. Se stavbou gymnasia bylo započato r. 1939, Němci však v r. 1941 další stavbu zakázali a budovu si zabrali pro sebe. S velkými oběťmi musely být odstraňovány po válce „památky“ po těchto nezvaných obyvatelích, kteří si v ústavě počínali „jako doma.“ Ještě dnes zbývá hodně práce! Správu ústavu svěřil nejdř. biskup brněnský jesuitům. Rektorem koleje a semináře byl jmenován Dr Alois Galatík, T. J., ředitelem gymnasia Dr J. Smrž.

Článek „Pracovní brigáda“, určený pro tuto rubriku, který nám zaslaly ctih. sestry voršilkyně, byli jsme učenl pro nedostatek místa zařadit na obálku.

ŠKOLSKÁ ORGANISACE A REFORMA.

NÁVRH 'ZÁKONA O ZÁKLADNÍ ÚPRAVĚ ŠKOLSTVÍ.

Dr. Karel Bureš, profesor.

(Poznámky k redakci návrhu MŠO č. 6862/47 pres. 3.)

(Pokračování.)

Díl III. v par. 22—27 jedná o „občanské škole“ nebo také nazývané nově „střední škole“. Jde o nový typ, o školu 2. stupně, která v sobě sdružuje nynější měšťanskou školu čtyřtřídní a nynější nižší střední školu. Právě proti této novotě je největší odpor mezi odborníky, zvláště mezi středoškolskými profesory. Návrh žádá stejné vzdělání pro všechny, nadané i nenadané, pro ty, kteří se chtějí dále vzdělávati, mají k tomu chuť a nadání, i pro ty, kteří se chtějí věnovati praktickému povolání. Pro všechny se zavádí „společné

základní vzdělání“ (par. 26, 1) jakoby všechny děti měly jednotné schopnosti. Par. 26, 1 žádá, aby „se vyhovělo přirozeným rozdílům v nadání žáků a jejich zájmům o další vzdělání“ čili jednotna bude pouze v organizaci, v jednotné správě školy, avšak uvnitř bude diferenciací žáků nadaných a se studijními zájmy a méně nadaných a s jinými zájmy. Třídění takřka na premianty a ty v „oslovské“ lavici. Toto rozlišování na jednotné škole nepřispěje jistě k jednotné společenské výchově. Ani na rodiče to nebude působit příznivě. Jsou-li však žáci nadaní a se studijními zájmy na jiné škole, takové rozlišování prakticky neexistuje, poněvadž žáci nejsou pohromadě.

Par. 27, 1 připouští, aby pro ty, „kdož splnili povinnost školní docházky a nedosáhli vzdělání, které poskytuje úplná škola občanská, mohly se zříditi při škole kursy z učiva občanské školy“. Podle Poznámek k tomuto paragrafu týká se tento předpis dospělých, kteří dříve vychodili školu. Má „jím býti dána možnost pracujícím osobám nabýti vyšších oprávnění, jež poskytuje vysvědčení o absolvování občanské školy“. Avšak tím se již připouští, že nejsou všechny děti stejně nadané a stejných zájmů i ve věku 11—15 let, že nebude lze odstraniti zjev, že mnohé dítě slušně nadané nevyhoví požadavkům školy pro různé příčiny, které však nebudou opravňovati, aby bylo dáno do zvláštní školy. Ani návrh nepočítá tedy s jednotnou úrovní vzdělání. Proto by neměl ani trvat na jednotě organizační. Neboť budou tam třídy s rozsahem dnešní měšťanské školy a v některých předmětech třídy s úrovní dnešní nižší střední školy. Jistě by bylo lépe i pro pedagogické vedení, což je přece předním úkolem ředitelů a správců škol, i pro výchovné a vědní působení na žáky, aby tyto jednotlivé větve byly samostatně organizovány. Sám zákon tedy nezachovává vnitřní jednotu, poněvadž ji ani zachovat nemůže. Člověk není jeden, každý má své já se svými schopnostmi a sklony, které ho liší od jiného. Zdá se, že i tu se zahrává se slovy. Mluví se o jednotě, která ve skutečnosti není možná.

Podle par. 22 občanská škola rozšiřuje a prohlubuje obecné vzdělání. K obecnému vzdělání patří u nás jistě i vzdělání náboženské. Proto je povinností i občanské školy rozšířit a prohloubit náboženskou znalost. Nemůže přece stačit žák, čemu se v náboženství naučil na prvním stupni škol. Osnova jistě nechce, aby žák zůstal v náboženství na dětských představách, jistě si přeje, aby také náboženské představy a vědomosti byly rozšířeny a prohloubeny, jak se patří na vzdělaného občana. Taktéž církvi nesmírně záleží na tom, aby náboženské vzdělání bylo rozšířeno a prohlubováno. Proto je nutno, aby náboženská výuka a výchova byla pro katolické děti výslovně v zákoně ve škole zaručena a to na všech stupních. Aby také nebylo ve tvořícím se občanu, v nezralém a nehotovém, bořeno, co se v náboženství vytvoří a vybuduje. Proto je nemožno, aby zásady laické mravní výchovy pronikaly náboženskou výchovu a výuku, jak žádá par. 26 (2) a Poznámky k němu.

Také ustanovení par. 26 (3) vzbuzuje určité pochybnosti. Práví se v něm: „Žáci poslední třídy jsou povinni tělesně pracovati čtyři týdny v některém hospodářském oboru“. V Poznámkách se praví, že „touto povinnou prací se vytvoří nejlepší podklad pro vznik budoucího pouta důvěry mezi pracujícími rukou a duchem a potlačí případné sklony k povýšenosti a kastovníctví. Dále žákům poslední třídy usnadní rozhodování o budoucím povolání“. Není však jisto, zda se tímto zařízením, propagovaným za okupace, dosáhne toho, co se očekává: sblížení a správné hodnocení i duševní práce. Lidé pracující tělesně neuznávají duševní činnost za práci. Zkusit ji nemohou, poněvadž k ní nemají předpoklady. V našem národě je většina dětí z rodin tělesně pracujících a i rodiny duševních pracovníků vyšly většinou z prostředí tělesně pracujících, takže znají tělesnou práci a dovedou ji ocenit a také se jí nevyhýbají, když je potřeba. Bude tedy čas věnovaný ze školního roku tělesné práci, mimo nutné případy v zemědělství, vlastně ztrátou času a nepřímo

dokladem, že duševní práce není práce. Bude-li věnována této práci část prázdnin, budou opět poškozeny rodiny, které počítají s pomocí svých dětí chodících do školy. Je také nejisto, zda se dá vůbec výchovně postarati o mládež na společné práci. Nebude-li prostředím mravně ohrožena. Proto by bylo lépe zdůrazňovat ve všech třídách 2. stupně, nejen v poslední, aby pomáhali doma nebo šli na výpomoc ke svým příbuzným.

Mnozí z poslední třídy nastoupí do učení, nastane tedy pro ně povinná práce hned. Z tohoto důvodu sám návrh osvobozuje poslední ročníky škol III. stupně od povinné práce. Proč se to nedodrží i tu? Také není jasno, jak se usnadní touto povinnou prací volba povolání, když většina již má zvolený obor svého povolání, takže povinná práce by mu k tomu mnoho nepomohla. Škole ovšem ať zůstane péče o to, aby se žák dostal do takového zaměstnání, ke kterému má schopnost i chuť. Ať individuálně působí na rodiče, zvláště tehda, když nemají pro sklony dítěte smyslu anebo nemohou mu umožniti takové povolání, ke kterému má nadání a chuť.

Par. 28—48 jednají o školách 3. stupně a to o odborných školách povinných o výběrových odborných školách s kratší studijní dobou než čtvřletou a o středních odborných školách. U všech těchto druhů se zdůrazňuje kromě odborného školení i prohloubení obecného vzdělání. Ačkoliv k obecnému vzdělání patří i vzdělání náboženské, není o náboženství na těchto školách ani zmínky. Nevyužívá se náboženských hodnot ani při výchově. Výchova se má řídit směrnicemi par. 2., kde jsou náboženské výchovné hodnoty pominuty úplně mlčením. Toto opominutí náboženskomravních výchovných prvků na odborných školách je jistě velikým nedostatkem. Tyto školy bude navštěvovati dorůstající mládež, prodávající mravně nejbouřlivější dobu. I školení celé je tu zaměřeno jen prakticky a pozemsky. Je tedy nutno pro mravní růst této mládeže zdůraznit a připomenout i hodnoty nadčasové a ideální, což právě činí náboženská výchova. Je tedy nutno aspoň pro katolické žáky žádati, aby byla v těchto školách zavedena povinně náboženskomravní výuka i výchova se zvláštním zřetelem k praktickému životu. Tak by úplně zapadla do struktury školy. Je ovšem pravda, že dosud namnoze a všude na těchto školách nebyla. Ale to byl právě nedostatek, pociťovaný katolíky velmi bolestně. Je proto nutno při tvoření nové školy odborné zdůraznit tento požadavek.

Par. 44 stanoví povinnou práci tělesnou v každém školním roce po čtyři týdny kromě žáků posledního ročníku. Poněvadž jde v těchto školách o vzdělání odborníků hospodářského života, nelze toto ustanovení neschválit, ovšem za předpokladu, o kterém se zmiňují Poznámky k tomuto paragrafu, že budou žáci zajištěni po stránce mravní, zdravotní, ubytovací, stravovací a úprava sociálního pojištění. S našeho křesťanského stanoviska nutno ještě doplnit po stránce náboženské, aby totiž bylo katolíkům umožněno konati své náboženské povinnosti a byli k nim i vedeni.

Par. 49-56 se týkají gymnasií, nebo jak se nazývají v návrhu, středních škol. O těchto paragrafech se vyjadřují odborníci hodně skepticky. Vidí v nich zničení, redukci nynějších středních škol z 8 roků na čtyři a tím také snížení její úrovně. Ukazují na nebezpečí, vyplývající ze znehodnocení duchovního rozvoje národa. Jakoby tu působily tytéž důvody jako u Němců: totiž že není třeba vrstvy naučené myslet kriticky a hodnotit vše duchovně. Je jistě oprávněná snaha druhý škol rozšířit dobou návštěvy, učivem i počtem, ale proč jen nynější střední školy se oklešťují? Vždyť budoucnost nebude jen ve znamení pokroku a rozvoje technického a hmotného, nýbrž i duchovního. Proto nesmí býti pouze zřetel ke školám odborným, nýbrž i k čistě vzdělávacím. I z tohoto důvodu žádají mnozí, aby byla ponechána střední škola osmiletá a tak se umožnilo vzdělání i nadále, které by náš národ duchovně činilo rovným národům nejvzdělanějším.

V par. 49 se zdůrazňuje, že „střední škola poskytuje vyšší vzdělání, prohloubené se zřetelem na schopnosti a zájmy žákovy v oboru kulturních, sociálních, přírodních, hospodářských a technických znalostí a připravuje pro studium na vysokou školu.“ Již tu by mělo být výslovně uvedeno i náboženské prohloubení, jako je uvedeno u jiných znalostí. Je sice pravda, že náboženství může být zahrnuto slovem kulturních znalostí, ale nelze se spokojit všeobecným širokým slovem. Již proto ne, že střední škola připravuje na vysokou školu. Součástí pak vysokých škol je také bohovědná (theologická) fakulta. I ta má právo žádat, aby žáci středoškolství byli prohloubeně připravováni i ve vzdělání náboženském. Proto bylo výslovně uvedeno i náboženské prohloubení, jako se uvádějí ostatní obory vysokých škol. Nesmí se zapomenout, že opomíjením a ponižováním náboženství roste nedostatek kněží, kterého se již hrozí i mnozí nekřesťané.

V par. 50(2) se vypočítává mezi obory výchovnými a vzdělávacími i výchova náboženská, ale až na třetím místě. Podle Poznámek k par. 26(2) musí i na střední škole mravní výchova všeobecná, totiž laická, prolínati výchovu náboženskou. Tedy omezení působnosti náboženství jak bylo poznamenáno při par. 26(2). Z ustanovení také nevysvítá, zda výchova náboženská bude povinnou pouze v prvním roce - jako dosud v V. tř. - a pouze v jedné hodině a pak nepovinnou. Je nutno zajistit pro katolické žáky 2 týdenní hodiny nábožensko-mravní výuky a výchovy na všech stupních škol a ve všech třídách. Neboť nepovinné náboženství při množství hodin jiných předmětů je prakticky pro mnohé nemožností nebo je pro ně spojeno s velikou ztrátou času. Musí se totiž dávat na odpoledne, čímž se stává, že mnozí žáci, zvláště přespolní, je nemohou navštěvovati.

Par. 50(4) stanoví: „Žáci s výjimkou žáků posledního ročníku jsou povinni v každém školním roce tělesně pracovati čtyři týdny v některém hospodářském oboru. Tato tělesná práce má úkol výchovný.“

Je-li tento požadavek u odborných škol oprávněn, pak jistě není na místě u žáků této kategorie. Je také zajímavé, co se praví v Poznámkách k tomuto par. 44: „U žáků hudebních škol, jejichž ruka by nevhodnou prací tělesnou mohla utrpět, bude třeba učiniti výjimku.“ Jak se tedy tito naučí hodnotiti tělesnou práci? Či oni toho nepotřebují? Netvoří se tu opět elita mezi lidmi? Na mravní nebezpečí tohoto zařízení bylo již upozorněno a také Poznámky o něm mluví a má se mu čelit předpisy, avšak je otázka, zda ty předpisy dovedou ovládnout dospívající žáky v jiném prostředí než školním, v prostředí, kde se přirozeně uvolňují pouta a příležitost je veliká i blízká.

Par. 57-60 jednájí o zvláštních školách. Jsou to školy (par. 57), které „poskytují vzdělání škol povinných, po případě i výběrových v rozsahu přiměřeném sníženým schopnostem žáků.“ Zavedení těchto škol je vlastně porušení jednotné školy. Ústupek skutečnosti. Není jednotného nadání, jednotných schopností, proto je jednotné vzdělání pro všechny, jak je chce uskutečnit návrh, nemožné. Návrh sám uznává v těchto paragrafech, že pro děti snížených schopností nutno zříditi zvláštní školy, které se dnes nazývají školami pomocnými. I za dnešního stavu škol, kdy děti stejného věku navštěvují dva nebo tři druhy škol, střední, měšťanskou nebo obecnou, je velmi odpovědné přikázat nějaké dítě do pomocné školy. Neboť je pak poznačeno po celý život. Jak zkušenost svědčí, ani na řemeslo jich nechtěli přijímati. Tím nápadnějším to bude po zavedení jednotné školy pro všechny děti!

Šestá část návrhu obsahuje obecná ustanovení. Hned par. 61 stanoví: „Jen státní učiliště smí užívati názvu škola.“ Tedy všechny školy soukromé, i církevní, nesmějí se nazývat školou, nýbrž snad kursem nebo pod. Ustanovení toto pokládá návrh za tak závažné, že par. 90(1) stanoví pokutu nebo trest na svobodě, kdo neoprávněně bude užívati názvu „škola.“ Samo o sobě je směšným monopolisovat název „škola,“ jako bylo směšným zmonopolisování

názvu „vůdce,“ kdyby nemělo hlubších záměrů. Tímto názvem se totiž již navenek rozlišují žáci. Sámým žákům bude ovšem se strany státu dáována přednost. Proto mnozí rodiče z prospěchu nebudou dávatí své děti na soukromá učiliště ani na církevní školy, i když by jim to jinak lépe vyhovovalo. Konečně i kdyby rodiče nehleděli k prospěchu hmotnému a dali dítě na církevní školu, vzbudí u dítěte vědomí, že není ve škole, nýbrž na čemsi ve veřejnosti méněcenném, pocit ponížení a u citlivých i ostych. Budou prosit rodiče, aby je z církevní školy vzali a dali na skutečnou školu. Rodičům ve většině bude těžko nevyhovět. Tak zahynou církevní školy na nedostatek žactva, i kdyby je stát povolil jako soukromá učiliště. Názevovým monopolem chce se vzbudit dojem solidnosti a řádnosti, vše ostatní má býti stigmatizováno jako méněcenné. I toto má býti prostředek k odstranění konkurence.

Par. 64(1-6) jedná o náboženské výchově a podle Poznámek k němu přejímají se v něm dosavadní předpisy o náboženské výchově na obecných a měšťanských školách. Předně se nic nemluví o náboženské výuce, bez které není možná náboženská výchova. Snad je ve slově výchova zahrnuta i výuka náboženská. Bylo by však jistě lépe, kdyby zákon volil jednoznačná slova, pokud lze, aby nevznikaly výkladem mnohoznačných slov nejistoty a zbytečné, avšak vážné, spory. Tento paragraf je také dokladem, že náboženství je v návrhu zákona něčím cizím. Ze všech školních předmětů jedině nad ním musí býti zvláštní státní dozor. Jedině o učitelích náboženství se stanoví v par. 64(3), že „učitelé náboženství, církevní orgány a náboženské společnosti jsou povinni šetřiti předpisů, které v mezích zákona vydají školní úřady.“ Je to snad zajištění, aby protináboženské a proticírkevní předpisy školních úřadů nemohly býti nevyšímány a nezachováány. Vždyť se rozumí, aspoň pro katolíka a tedy i pro katolického učitele náboženství, samo sebou, že je nutno „dávatí císaři, co jest císařovo,“ ovšem „také Bohu, co jest Božího.“ Je tedy tento předpis vlastně zbytečný. Tímto předpisem jsou přece vázáni i učitelé světských předmětů a přece se jim to zvlášť nepřipomíná.

Nápadnější však a také nebezpečnější a záluďnější pro náboženství je ustanovení téhož paragrafu bod 5, kde se praví: „Výchova náboženská musí býti v souhlase s výchovnou činností školy.“ Proč se to připomíná pouze u náboženství? Či snad proto, že výchovnou činností školy má býti výchova na podkladě materialistickém? Není to sice nikde řečeno naplno, tu je návrh zvlášť neurčitě formovaný, ale vycítit materialistického ducha, ducha pro žáky bez vyznání ze všech paragrafů, které mluví o výchově v nové škole. Pak by se ovšem podle citovaného předpisu nesmělo mluvit v náboženství o materialismu nepříznivě, nesměl by se ani kritisovat, poněvadž by to byl zásah do základu výchovné činnosti školy. Tento bod dává školní správě moc určovat, čemu se nesmí v náboženství učit - jako za nacismu. Jiné předměty nejsou vázány předpisem, aby nepodrážovaly nábožensko-mravní výchovu u katolických žáků, ač zkušenost učí, že by toho bylo někdy a někde velmi potřeba.

Bod 4. téhož paragrafu stanoví: „Žáci ostatních vyznání mladší šestnácti let se zproští této povinnosti (účastniti se povinného náboženského vyučování), požádají-li o to písemně nebo protokolárně jejich rodiče (zákonní zástupci); žáci, kteří dokončili šestnáctý rok věku, se zproští na vlastní žádost.“ Celkem nelogický předpis, i když církev nikomu nebrání zneužít svobodně vůle. Není totiž pro osvobození od náboženství ani tolik důvodů, co by bylo pro jiné předměty. Neboť kdo se hlásí k určitému náboženství, ať pozná aspoň přiměřeně toto své náboženství. Ale konečně když si odpovědnost za to berou rodiče, budiž. Ale osvobozovati od 16. roku bez povolení rodičů, tedy třeba i proti jejich vůli, znamená vyjímání mladých lidí z pravomoci rodičů. Je to jakoby zákonem potvrzený odpor 16letých dětí proti rodičům a to v náboženství. Zkušenosti s osvobozováním od náboženství ukazují, jaké jsou to důvody:

Vzdor žáků po napomenutí nebo pro slabší známku z náboženství, touha mít

volné hodiny, posměšky žáků již osvobozených, nechuť nebo nedůvěra rodičů k učitelům náboženství, vliv schůzí a jiných propagand.

Zvláštní pozornost věnuje v par. 65 (1, 2) návrh branné výchovy a tělesné výchovy. Obojí je nutné a potřebné, avšak zvýšená a zvláštní pozornost je příznačná pro duchovní náplň návrhu.

Par. 61(1) stanoví: „Školy se zřizují zpravidla společně pro chlapce i dívky.“ V Poznámkách pak se podotýká, že požadavek oddělené výchovy a výuky podle pohlaví byl překonán školským vývojem i v pedagogické teorii. Je však zajímavé, že v SSSR, kde byla zavedena důsledná koedukace na všech školách, jak patrně z výstavy v Praze, 30 let SSSR se od r. 1944 mládež opět vyučuje a vychovává odděleně podle pohlaví. Proti zásadní koedukaci je z přirozených důvodů rozhodně i katolická církev. (Viz. encykli. Pia XI. O křesťanské výchově str. 33-34).
Dokončení příště.

PRACOVNA.

Definitivní učební osnovy pro školy obecné. Je to po prvé, co je všemu učitelstvu umožněno, aby se vyslovalo k návrhu definitivních osnov, které vypracoval VÚP a předkládá učitelstvu k diskusi. Konkrétní připomínky, týkající se jednotlivých předmětů v jednotlivých třídách od 1. do 5. postup. ročníku lze poslat nejpozději do konce února 1948 Výzkumnému ústavu pedagogickému J. A. Komenského v Praze, Mikulandská 5. Zdůrazňuje se, že odpovědnost za nové osnovy padne především na učitelstvo obecných škol a že ten, kdo mlčí, souhlasí. Nepochybujeme, že i katoličtí učitelé této možnosti náležitě využijí a podají včas své připomínky.

Redakce doufá, že učitelé obecných škol, především čtenáři VL, sdělí jí své názory na návrh osnov a své zkušenosti ze školské praxe, aby měla co nejširší základnu pro své stanovisko k novým osnovám. Zvláštní péči věnujte 1. odstavci Obecných poznámek, kde se v příliš obecné a frázovitě stilisaci, jaká není dobře myslitelná v úředním spise, může snadno skrývat čertovo kopýtko.

Úplné znění návrhu najdete v čas. „Komenský,“ roč. LXXII, čís. 4-5, na str. 252-285. Svě náměty pošlete co nejdříve, abychom měli čas je souborně zpracovat před uveřejněním v únorovém čísle VL.

Výchova k čestnosti.

Plukovník Ferd Šeda, který se vrátil po šesti letech do vlasti jako velitel tankové brigády, vypráví o dojmu, jaký na něho učinila anglická mládež. Je to starý organisátor naší mládeže, junácký pracovník, který za svého pobytu v cizině nebydlel v kasárnách, nýbrž výlučně v anglických rodinách. Je tedy věrohodným a nanejvýš povoláním svědkem.

Proti naší mládeži je anglická mládež ve svých všeobecných vědomostech ovšem poněkud pozadu, na př. co se týče zeměpisu, světových dějin a pod. Ale řekl bych, že všechna didaktika anglické školy je podřízena vyššímu cíli: výchově. Naše školy jsou spíše učebnami než výchovnými, anglické jsou více výchovnými než učebnami. Výchova prolíná všechna vyučování.

Neobyčejně je pěstován v anglické mládeži smysl pro ČEST, gentlemanství. Ano, to naší mládeži mnoho a mnoho chybí. Kdežpak krádež ve škole, kdežpak podvod! Ani doma se nedopouští i sebe-menšího podvůdku s úlohou a pod. Zatím co naše mládež mnohdy vidí vrcholné vítězství v tom, že se jí podaří šikovně úlohu „opsat,“ mládež anglická tuto věc naprosto nezná. A zásadně proti ní se staví. Byl jsem svědkem, jak žáček I. třídy nevěděl si rady s úkolem. Babička se mu nabídla, že mu pomůže úlohu vypracovat. Ale drobek malý briskně odmítl! Kdež pak, pan učitel jim pravil, aby to vpracoval sám a tak to udělá sám, ať již je to dobře či ne, ale bude to poctivé a čestné! Ano čest! Na té záležitosti anglickému dítěti více než na čemkoliv jiném! Čestné slovo zásadně nedává a když je dá, pak je to slovo muže. Splní je za každou cenu. To slovo platí! Oproti tomu mnozí naši hoši mají plná ústa „čestných slov,“ ale jak málo při tom chápou vážnost a důstojnost takového slova. Zde se musíme učit!

A ještě obrázek: V roce 1940 jsem navštívil studentské město Oxford. Kdo neviděl neuvěří. Zde se myslí na mládež! Samé hřiště, samá studentská kolej. A ty jejich svérázné oděvy. Slunce, vzduch, voda, zde toho má mládež v plné míře. Studentská mládež, to je budoucí úřednická vrstva, ne „buržousti,“ ale ti, kdož zastávají odpovědná místa. Jak musí národu záležet na tom, aby tato místa zastávali také dokonale zdraví lidé, sportovci! Anglie na to plně dbá! Na náměstí v Oxfordu stálo asi 200 kol opřených o stojany. Prohlížel jsem je a žasl. Ani jedno nebylo zamčené. Na mnohém byl přehozen i plášť či visela taška. Ptal jsem se, kdo to hlídá, ale vzbudil jsem velký údiv. Nikdo! A nic se z toho neztratí. Každý se stará jen o své!

Nová morálka Svazu české mládeže. Citujeme doslova několik perliček z přednášky MUDra Zdeňka Servíta „O vztahu chlapců a děvčat,“ kterou vydal SČM (IV-12-233/IX-46) k použití při schůzkách mládeže:

„Bude to názor, vycházející z vědeckých poznatků, oproštěný od předsudků, pověr a zákazů starého, nesvobodného, dnes již na štěstí umírajícího světa. . . . Člověk se vyvinul dlouhým vývojem z nižších živočichů, méně dokonalých . . . musíme se vrátit ve vývojové řadě dolů, zpět k poměru obou pohlaví, u živočichů méně dokonalých než je člověk. Tam je základem a vlastně jediné hybnou silou pohlavní pud . . . Člověk se však liší od ostatních živočichů především vyšším, dokonalejším utvářením svého mozku, což mu umožňuje složitější nervovou činnost, což nazýváme vědomým myšlením. Souhrn této vědomé činnosti nervové můžeme s jistými výhradami označiti jako rozum - intelekt . . . Vývoj nestojí, nýbrž stále pokračuje. Co bylo s hlediska jednotlivce a společenského celku správné a tedy mravné před 100 lety nebo včera, může být nesprávné a tedy nemravné zítra nebo za sto let . . . Je velikou chybou zastírat mládeži v této době (v pubertě, pozn. red.) jakékoliv skutečnosti z pohlavního života dospělých lidí. Mladý člověk v období dospívání musí na-

opak vědět naprosto vše o pudu, který se v něm probouzí, vědět přesně a pravdivě, aby mohl svůj duševní život usměrnit správným směrem... vychovatel.. musí učit své svěřence sebeovládání, ale nekárat je, podlehnou-li příliš silnému pudu. A především musí jim ukazovat správný směr, kterým vývoj pudu vede k druhému pohlaví... Je faktem, před kterým je zbytečné a nesprávné zavírat oči, že ve většině případů dochází mezi mladými lidmi k pohlavním stykům před manželstvím. Je možno říci s dobrým svědomím, že v tom není nic nesprávného a proto také ne nemravného... Musí se tu uplatnit pud lidské sou-náležitosti, který vedl v pravěku k zakládání lidských stád... Na dnešním stupni společenského vývoje, u nás, kdy stát nepřebírá dosud plnou zodpověd-nost za zaopatření narozeného dítěte, je žena v tomto vztahu stále slabším partnerem. ...Vývoj společnosti musí nutně směřovati k organizaci toho druhu, aby narozené dítě nebylo přítěží pro nikoho z rodičů. Manželství nesmí v ničem omezovat osobní svobodu jednotlivce. Musí být svazkem zcela dobro-volným, oba partneři musí mít vědomí, že jde o spojení, které lze kdykoliv rozvázat, nikdo z obou nesmí mít pocit nesvobody. Za těchto předpokladů je pak manželská smlouva a úřední akt, spojený s uzavřením sňatku, pouhou formalitou...'

Podle tohoto receptu má být jednotně vychovávána veškerá čsl. mládež. *Mohou ještě křesťanští rodičové a křesťanští vychovatelé nechápat nutnost křesťanské školy také u nás?*

OZVĚNA.

Když dva dělají totéž ...není to totéž, praví přísloví. Tak na příklad posílají se resoluce: dvě z jednoho města: jedna žádá urychlené uzako-nění jednotné školy, postátnění cir-kevních škol - druhá chce svobodnou školu, klid, odpolitování. Prvou re-soluci poslali koničtí komunisté; hla-sovalo jich 36 pro, ostatní - většina - byla proti. A přece se resoluce posla-la: „My, občané z Konice a okolí...“ A v neděli viděly Konice druhý pro-jev: Farní katolická akce pozvala ge-nerálního tajemníka školské Matice cyrilo-metodějské, aby vysvětlil bez stranického zaujetí, jak se na problém jednotné školy dívá katolík. A napl-něný sál - přes 300 osob - po vyslech-nutí jeho přednášky jednomyslně pro-jevil požadavek svobodné školy, pro katolíky katolické školy, ne unifor-mované školy s jednotnou nekřesťan-skou výchovnou myšlenkou, jak ji za-mýšlí nynější návrh školského záko-na. A poslali resoluci, která však - přes jejich množství - začínala skrom-ně „Katoličtí rodičové, shromáždě-ní na schůzi...“ Kdyby se tedy mlu-vila a psala vždycky jen pravda, vy-

padalo by v tisku i nahoře u minister-stva mínění lidu hodně, hodně jinak.

Osv. Našinec, 23. XII. 1947.

V poslední době je rozpoutáván po-litický boj na středních školách. Re-akce klade na ústupové cestě čím dál tím větší odpor pokroku a útočí tam, kde očekává nejmenší nesnáze. Rozhodla se dnes využít a zneužít podpory pravicových složek určitých stran Národní fronty konservativních živlů v řadách vychovatelů naší mlá-deže a přirozenému sklonu mládeže k radikalismu dát reakční směr.

Nová Svoboda, Ostrava, 9. XII. 47.

Je známou a osvědčenou již praxí, že komunisté chapadly své propagan-dy pronikají všude, kde cítí nějaký úspěch. Ba velmi často sahají i tam, kde mají jen velmi málo nadějí na kladný výsledek. Přesto tak činí s pří-kladnou houževnatostí a bezohlednos-tí. Nejde při tom snad o nějaké na-hodilé akce, ale o akce velmi dobře připravené v komunistických sekre-tariátech.

Hlas, Ostrava, 17. XII. 47.

Zavedení školského monopolu bývá odůvodňováno potřebou vnitřní ideo-

vé jednoty státní. Kdyby byl školský monopol nezbytným předpokladem pro státní jednotu, pak by byla státní jednota ve velké většině kulturních států úplně nemožná. A přece nelze pochybovat o naprosto zřejmé vůli občanstva žít v pevné státní jednotě na př. v Belgii, Holandsku, Švýcarsku, USA a j., kde státní školský monopol není a kde by se ani nikdo neodvážil pro něj pozvednout svůj hlas.

Nár. Obroda, 30. XI. 47.

Spořádaná rodina zůstane ještě dlouhou dobu základem spořádané obce i spořádaného státu, jak říká stará zásada. Zato však rodiče rozhodně nemají zájem na tom, aby se jejich děti stávaly janičáry, před nimiž by se museli bát promluvit, jak tomu bylo v Hitlerjugend. Platonův ideál, že rodiče nemají znát své děti a děti nemají znát rodiče, se rozhodně nehodí ani ještě do dvacátého století, i když je to století socialisující! Lidé nejsou ryby, aby nakladli potěr a víc se o něj nestarali, což chápe i každé desetileté dítě. Rodičovská sdružení neupírají státu a národu právo na výchovu dítěte, ale ani sami si nedají vyžít právo, aby jako rodiče nesměli děti vychovávat v rodině a pomáhat škole v její práci.

Slovo národa, 19. XII. 47.

Tato čísla ukazují, že počet žactva ve věku od 6 do 10 let v zemích českých od roku 1945 stoupá, vzroste v r. 1950 ve srovnání s rokem 1946 skoro o 22 proc., pak nastane pokles, zůstane však i v roce 1960 stále ještě

nad úrovní roku 1946 skoro o 7 proc. To jsou čísla rozhodující pro kádř žactva chodícího do škol obecných, kde bude proto nutno počítat s pozoruhodným vzrůstem počtu tříd i učitelstva. Žactva ve věku od 11 do 14 let, tvořícího jádro škol měšťanských a nižších středních, bude naproti tomu v nejbližších třech letech ubývat, takže pravděpodobný pokles proti roku 1946 bude v roce 1950 asi 13 proc., který se však do roku 1960 nutně zmírní asi na pouhá 4 procenta.

Personální důsledky těchto čísel znamenají, že proti letošnímu stavu učitelstva na obecných školách, v počtu 21.405, budeme potřebovat v příštím školním roce 22.065, v dalším roce 23.868 a ve školním roce 1950-51 již 25562 učitelů a učitelek, ale v roce 1960-61 již jenom 22.425. Na měšťanských školách: letos 12.845, r. 1950-51 jen 11.670, roku 1960-61 však opět 12 tisíc 915. Je zřejmo, že v nejbližších letech bude nutný přesun učitelstva ze škol měšťanských (kde nyní působí asi 33 proc. učitelstva bez odborné zkoušky pro tuto školskou kategorii) na školy obecné, kandidáti profesury středoškolské půjdou pak v značném počtu na školu II. stupně (měšť. a nižší střední, podle dnešního označení před školským zákonem) a ještě bude nutno několikerého opatření školské politiky, aby se získal potřebný počet nových kandidátů učitelství škol I. stupně (obecných) mezi posluchači pedagogických fakult.

Nár. Osvobození, 6. XII. 47.

DOPISY.

K programu VL. Dnes je jiná doba, než byla doba, v níž zakládal VL Doc. Kratochvíl, a zdá-li se kritikovi z „Národní obrody“, který teprve v minulých dnech zjistil, že VL zase vycházejí a zcensuroval 1. č., že nedosahuje předválečné úrovně, myslím, že si musím otázku položit jinak. Co vlastně dnes chceme dosáhnout? Jestliže si otázku takto položíme, pak nemohou nabýt VL podoby předválečné, ale musí se obezřetně postavit k otázkám dneška, byť by ve svém podtitulu nesly název měsíčník pro pedagogiku a filosofii. V strohém vědeckém hloubání, které je prostředně a nadprostředně vzdělanému člověku dneška neznámé, nesplní VL své poslání. — Z toho vyplývá, že by bylo zapotřebí ještě jiného orgánu, méně náročného, ale pružnějšího; jestliže však z patrných důvodů není nám možno takový orgán vydávat, pak

nám nezbyvá nežli stávající zaktualisovat, třeba i na určitou přechodnou dobu na úkor tradice tohoto měsíčníku.

V. Č., prof.

Nábožensko-mravní výchova vlastním příkladem je důležitější než vše ostatní. Verba movent, exempla trahunt. Je-li učitel skutečně nábožensky založený, bude své náboženství projevovat nejen celým svým mravním životem, ale i na venek. Není třeba žádného náboženského fanatismu, ale je třeba, aby učitel přesným plněním všech náboženských povinností hrdě vyznal, že se za svou víru nestydí, a byl jako vychovatel příkladem nejen svým žákům, ale i celému svému okolí. Svým žákům musí být učitel autoritou. Před jejich zraky musí být dokonalým, poctivým, svědomitým a zbožným, ne však fanatickým. Faleš a přetvářku žáci u svého učitele velmi brzo vycítí a pak už je s jeho výchovou konec. Proto je třeba, aby se učitel stále v náboženství vzdělával a zdokonaloval tak, jak se vzdělává a zdokonaluje v pedagogice a v jiných předmětech svého oboru. Je třeba, aby učitel ve svém povolání nalezl

- zalíbení a nabyt přesvědčení, že ho na místo učitelské, třeba v obci nejzapatlejší, povolal sám Bůh, bez jehož vůle se nic na světě neděje. — Učitelů nábožensky založených je dnes velmi málo, a pokud jsou to povahy slabošské, „třtiny větrem se klátící“, jak je nazývá Písmo, dávají se snadno zviklati svým okolím, případně úsměšky polovzdělanců a pseudopokrokových kolegů. Přes všechny tyto nepříjemnosti, které budou v budoucnosti možná ještě větší, blaží nás vědomí dobré a poctivě vykonané práce a máme hřejivý pocit, že i my jsme účastní svou mravenčí drobnou prací na stavbě základů pro lepší a mravnější svět. Uvědomme si také, že naši největší lidé jako byli M. J. Hus, Chelčický, Komenský, Havlíček a T. G. Masaryk byli v podstatě hluboce věřící lidé a právě proto se stali velikány, jež uznává kulturní svět. Na to je třeba upozornit ty, kdož se jich neprávem dovolávají a při tom usilují vymýtit křesťanství ze života a školy. — Jednoho je především zapotřebí našim školám: učitelů - praktických křesťanů, dobrých, charakterních, důsledných a statečných, kteří by viděli ve svém povolání poslání Boží a nikoliv jen zajištěnou existenci, jež v přítomné době není stejně nikterak vábivá. Škola a výchova příští generace bude taková, jací budou učitelé, bez ohledu na to, jakou tendenci budou mít učebné osnovy a školní zákony.

V. P., říd. uč.

LITERÁRNÍ ZÁPISNÍK.

Revue na hlubinu je měsíčník pro asketiku, mystiku a vůbec duchovní život. Dává čtenářům nejen dobrou duchovní četbu, nýbrž také bohaté informace a vzdělání o proudech duchovního života u nás i ve světě. Po dobu svého vycházení (dnes již končí ročník 21.) prošla určitým vývojem, který se vyústuje v aktualizaci duchovního života a jeho zasazení do všedního života dnešního člověka. Časopis bystře a živě reaguje na současné duchovní dění doma i v cizině, přináší referáty o příslušné literatuře a tak prokazuje čtenářům velkou službu. Vychází vždy prvního každého měsíce, předplatné je 80,— Kčs na ce-

lý rok. Administrace i redakce je v Olomouci, Slovenská ul. č. 15. —zk.

Studijní archy, které vydává Křesťanství v Olomouci, Slovenská 14, nahrazují jakýsi slovník duchovních aktualit. Každý arch (4 strany velkého formátu) je věnován vždy jedné otázce, jež je tu pak zpracována odborníkem. Jsou to především otázky sociální, mravní, filosofické, právní, třídní atd. Nejlepší obraz o této encyklopedii vznikne, uvedeme-li několik názvů: Původ člověka, Znovuzrození člověka v Novém Zákoně, Podstata církve, Křesťanství jako forma lidského života, Papežství v dějinách.

Křesťanský realismus, Komunismus a náboženství, Komunismus a vlastnictví, Třídní boj, Církev a stát, Vstup do filosofického myšlení, Soustava filosofie, Vlastnictví a duchovní život, Filosofie komunismu, Ethika

četby atd. Z autorů jmenujeme: Dr. R. Brait, Dr. R. Dacík, Dominik Pecka, Timotheus Vodička, Dr. A. Čala, Dr. M. Skácel, Dr. K. Reban, Dr. P. Švach, Prof. Drahoňovský, Dr. K. Miklík a j. —zk.

Vánoční projev svatého Otce Pia XII., který byl celým světem slyšen s velkou pozorností a vyvolal řadu komentářů ve světovém tisku, vyjde tyto dny v Olomouci. Objednejte v Arcidiecéšní Katol. Akci, Olomouc, Žerotínovo nám.

Dr. Ant. Čala, **Základy komunismu**. Ed. Krystal v Olomouci. Str. 80, cena Kčs 10. Autor zde pojednává o filosofických a socialistických základech komunismu, probírá též jeho nauku o vlastnictví a o náboženství. V každé otázce podává napřed krátký výklad komunistické nauky a pak podrobuje každou marxistickou thési objektivní kritice s hlediska katolického. Je to pojednání jasné, přehledné a srozumitelné, které lze každému doporučit pro první orientaci v této věci.

Dr. Ant. Čala, **Marxismus v myšlení a životě**. Vydaly Společenské podniky v Přerově, Masarykovo nám. Stran 180, cena Kčs 90. 7

DO KAŽDÉ UČITELSKÉ A PROFESORSKÉ KNIHOVNY

zařaďte nejnovější systematickou **PEDAGOGIKU** Dra F. Tomáška, prof. Palackého university v Olomouci. Snad není každému z našich čtenářů možné, aby si sám koupil tuto knihu; i když její cena 100 Kčs při 372 stranách na kvalitním papíře je nízká (je kalkulována skutečně podle finančních poměrů státních zaměstnanců). Neměla by však chybět v žádné učitelské a profesorské knihovně. Objednejte ji u kteréhokoliv knihkupce anebo přímo v Matici CM v Olomouci. Přečtete si posudek univ. prof. Dr. Jos. Hronka [z Karlovy university v Praze]:

P. T.
Přelst, 18. 11. 1947
Oznamuji Vám, že dneš(1.)
18. 11. 1947) přišel ode mne
redaktor Časopisu katol. duchov.
prof. dr. K. Kadlec posudek
o Pedagogice Tomáškové.
Gratuluji Vám k této knize,
které bylo víc než třeba!
S úctami
Jos. Dr. Jos. Hronka
univ. profesor univ. Karlovy

Matice Cyrilometodějská
Knihkupce a nakladatelství

Olomouc

Náměstí Rudé armády 16

UČITEL NÁBOŽENSTVÍ

Stálá příloha „Vychovatelských listů“. Příplatek na přílohu ročně 20 Kčs, prolaické katechety zdarma. - Rediguje univ. prof. Dr Fr. Tomášek v Olomouci, Komenského 6. Telefon 1647.

HLAVNÍ NÁBOŽENSKÉ POJMY

Dr. Karel Bureš.

(Pokračování.)

2. Kde je člověk, je i náboženství. — Podle slovního výkladu je náboženství záležitost každého člověka, jak bylo ukázáno minule. Je-li tomu tak, musí býti náboženství všude, kde jsou lidé. Otázku, zda je náboženství všeobecným lidským zjevem, může vyřešiti historie (dějepis), ethnologie (národopis) a prehistorie čili dějepis národů žijících v dobách, o nichž se nám nezachovalo žádných písemných památek.

I. Dějiny svědčí o starých národech, že a) náboženství bylo u nich důležitým činitelem, ba středem veřejného i soukromého života. (Srovnej dějiny starých národů Asie). — b) Zachovaly se i posvátné náboženské knihy nejstarších kulturních národů jako Veda Indů, Zendavesta Peršanů, King Číňanů. — c) Dosvědčují to i výroky starověkých spisovatelů. Na př. Cicero (zemř. 43 př. Kr.) píše, že není národa tak surového, který by i nevěděl, jakého Boha máti sluší, přece by nepoznával, že nějakého máti třeba. (De legibus I, 24). Již Homér (8.-9. stol. př. Kr.) praví: „Všichni lidé prahnou po bozích.“ (Odys. III, 48). Výrazně zaznamenává všeobecné přesvědčení o této skutečnosti řecký spisovatel Plutarch (1. stol. po Kr.): „Šel-li bys krajinami, mohl bys nalézt města bez hradeb, bez písemnictví, bez králů, bez domů, bez majetku, bez peněz nebo bez používání jich, neznalé škol a divadel; města bez chrámů, bez bohů, jež by nepoužívala modliteb, přísahy, věšteg, jež by k dosažení dobra neobětovalo, zla nesnažilo se obětmi odvrátiti, nikdo nikdy neuzřel a neuzří.“ (Cituje dr. Kudrnovský, O náboženství, Praha 1932).

II. O dnes žijících nekulturních národech dosvědčují badatelé, že nejsou tyto národy bez náboženství. Zvláště národopisná (ethnologická) škola Schmidtova ukázala po delším průzkumu primitivních národů a kmenů již vymírajících, že u nich se nalézají náboženství se všemi svými podstatnými zjevy. Nejnovější výzkumy na př. mezi trpasličími kmeny v Africe a v jižní Asii potvrzují, co právem napsal ethnolog Ratzel ve svém díle Völkerkunde I, 37, vydaném v Lipsku již 1894, že ethnografie nezná beznáboženských národů, nýbrž jen různou úroveň vývoje náboženských ideí. Je sice pravda, že nejsou po náboženské stránce prozkoumány všechny primitivní kmeny dnešního světa a mnohé že ani nebudou již prozkoumány, poněvadž buď vymřely nebo se porušily smísením s jinými kmeny, ale byla prozkoumána velká část takových kmenů, a to část velmi závažná, takže ze získaného materiálu lze máti za vědecky prokázáno, že není a nebylo národa bez náboženství. Dokonce tato bádání ukázala skutečnost, že právě nejstarší kmeny mají jasnější a čistější představu Boha a jejich náboženství že je dokonalejší a vyšší než u kmenů

pozdějších. Je tedy dnes skoro jisto a prokázáno, že není dnes národa, který by neměl náboženství.

III. Bylo tomu však i v dobách předdějinných, prehistorických? Svědectví, která se nám zachovala o duševní činnosti nejstaršího člověka v Evropě, dokazují, že nikdy, ani v nejranějších dobách lidských dějin, nebyli lidé bez náboženského vědomí a bez nějakých náboženských obřadů.

a) V protolithiku svědčí o náboženství nejstaršího evropského člověka nálezy obětíšť ve dvou alpských jeskyních (Drachenloch-Dračí díra ve Švýcařích a Petrshöhle-Petrova jeskyně ve střední Francii) a více pohřebišť na francouzském a belgickém území. V uvedených jeskyních se našly neotevřené lebky a hnáty jeskynního medvěda, z kterých se dá soudit podle výběru a způsobu uložení oprávněně na oběť prvotin, kterou přinášel lovec v ledové době rané perrody d'ľuvia nejvyšší bytosti. V nejstarších pak hrobech, které jsou však mladší než uvedené nálezy v jeskyních, pozorujeme pohřbívání, jež předpokládá pietu k zemřelým a víru v posmrtný život. V pohřbívání neandrtalského člověka — o něho jde ve většině těchto hrobů z doby moustierské — není stopy po strachu před zemřelým, uplatňuje se pouze starost o zemřelého. Nikde nevidět snahy zničit co nejrychleji mrtvolu. Není toho mnoho, co nám podává prehistorie o duchovním světě člověka v době ledové, ale i to málo svědčí, že tehdejší člověk měl víru v božstvo a posmrtný život.

b) Více víme o duševním životě člověka v miolithiku (v mladším paleolithiku), poněvadž máme větší množství zachovaných hrobů a také jsou zachovány malby, kresby, plastiky a sochy. Všechny tyto doklady podávají úplně jiný obraz, než jsme nabyli z památek protholitika. Objevují se totiž místo obe i prvotin obřady obracející se k loveckým kouzlům a k plodivé síle. Místo jednoduchého a prostého pohřbívání v poloze spícího se objevuje pohřbívání v poloze násilné — skrčenci — a shromažďování lebek. Kouzla a víra v duchy zatlačila prostou víru pravěku v Boha. Nastal náboženský úpadek, který asi odpovídá stavu dnešních primitivních národů.

Z této doby máme i prehistorické nálezy v našich zemích, v Čechách i na Moravě, které také dosvědčují, že i obyvatelé naší vlasti měli náboženství. Ukazuje to dr. J. Neustupný v knize Náboženství pravěkého lidstva v Čechách a na Moravě, Praha 1940. „První obyvatelé naší vlasti měli už své náboženství. Pomocí archeologických památek a pozorování nemůžeme ovšem odhalit celou jeho vnitřní náplň. Vystupují před námi jen stopy některých obřadů. Lidé starší doby kamenné před 20.000 lety věřili už, třeba ne všichni, v život posmrtný, věřili i v působivost kouzel, obracejících se k lovu nebo k plodivé síle.“ Autor se dívá na náboženství jako na věc lidského výmyslu, ale přes to přiznává: „Nemůžeme-li náboženství prvních lidí archeologickými nálezy prokázati, pak ji přirozeně také nemůžeme popřítí: otázka vzniku náboženství je proto otevřená a zatím leží mimo pravěké archeologie.“ (Str. 11).

Je tedy, když ne naprosto nepravdivo, tedy jistě velmi pochybno, prohlašovat za vědecky prokázanou pravdu, že náboženství je pouhý výmysl člověka podle kulturního stupně, na němž se právě kdy nácházel, a že předmět náboženství, totiž Bůh, je lidským výmyslem. Prohlašovat, že náboženství nebylo, že člověk kdysi náboženství neměl a kdysi ho zase nebude potřebovat, až pozná všechny věci ve světě, je vědecky nedoložené a nepřesné. Proto by mělo býti i v nynější, škole upřímně řečeno, i když se v ní nadržuje nedokázané theorii náboženské, aby se vyhovělo zásadě učit podle stavu vědeckého bádání, že dosud známá fakta z náboženských dějin ukazují: 1. Člověk nikdy, ani v nejstarších dobách nebyl bez náboženství; 2. naopak: jeho náboženství bylo ušlechtlejší a vznešenější, čím bylo bližší prvnímu člověku.

MĚSÍC BŘEZEN V KATECHESI

Tento měsíc je liturgicky nejbohatší, protože do něho spadají bohaté obřady Svatého týdne. Nebývá to vždy, neboť v některém roku jsou svátky velikonoční až v dubnu, podle toho, na kdy připadá první neděle po prvním jarním úplňku (Boží hod. vel.). Tato může být nejdříve 22. března a nejpozději 25. dubna. Boží hod velikonoční je středem svátků pohyblivých a dle něho se řídí pohyblivé svátky v církevním roce.

Hned na počátku tohoto měsíce vzpomínáme na l'bezny květ z rodu Přemyslovců, **bl. Anežku Českou** (2. března). Byli bychom však rádi, abychom ji mohli vzývat jako svatou. I děti k tomu mohou přispěti. Učiní to? Pražským dětem nesmí zůstatí neznámým její působiště, jehož návštěva s krátkým životopisem bude nejlepší vzpomínkou na tuto velikou českou ženu. Na týž den připadá výročí volby nynějšího sv. Otce Pia XII. V náboženské hodině v ten den ve mnohé třídě se ozve jásavé: Bože, Pia XII. žehnej nám a zachovej! — Na první březnový pátek (nezapomeňte na smírné sv. přijímání) připadá památka **Přenesení ostatků sv. Václava**. (4. března). Vhodná příležitost probouzení v dětech úctu a lásku k tomuto eucharistickému světci, zvláště v těch třídách, kde jsme tak neučinili na začátku roku.

Krátce za sebou připadá památka dvou kněží, rodáků moravsko-slezských **sv. Klementa Hofbauera - Dvořáka** (15. března) a **bl. Jana Sarkandra** (17. března). První je širitelem kongregace nejsvětějšího Vykupitele (redemptoritů) v našich zemích. Na něm vidíme (z pekaře po překonání velikých překážek stává se knězem a provádí náboženskou obrodu celých zemí), co může vykonati s pomocí Boží mladý člověk pevné vůle, který za největších nesnázi jde za svým cílem. Krásný vzor pro děti, ale snad ještě krásnější pro učitele náboženství, jehož působiště je protikatolicky zaujaté. Bl. Jan Sarkander, holešovský farář, je mučedníkem zpovědního tajemství. V době, kdy děti se chystají k velikonoční sv. zpovědi, jeho statečnost a mučednická smrt velmi v nich utvrdí vědomí o neporušitelnosti zpovědního tajemství. Skoro závidíme olomouckým dětem, které v této době mohou viděti jeho mučednické nástroje.

K svátku **sv. Josefa**, pěstouna Páně (19. března), zopakuje katecheta, čemu se děti naučily o něm v biblických dějinách. Jako ochránce sv. Církve (svátek Ochrany sv. Josefa připadá na třetí neděli po velikonocích) a patron naší země jistě zasluhuje naší zvláštní úcty. Doporučíme svěřencům, aby se k němu modlili jako k ochránci dobré smrti — při jeho smrtelném lůžku stál P. Ježíš a P. Maria — což se velmi vhodně může státi odpustkovou modlitbou: „Ježíši, Maria, Josefe, vám daruji srdce své i duši svou — J. M. J., stůjte při mně v boji posledním — J. M. J., kéž duše má v pokoji s Vámi odejde.“ Také mohou děti se modlit alespoň krátkou invokací: „Sv. Josefe, vypros mi šťastnou hodinku smrti.“

Hned v následujícím týdnu jsou dva svátky, jejichž význam lze vysvětliti, když se zmiňujeme o sv. Josefovi. Je to svátek **sv. Gabriela archanděla** (24. března) a s ním související svátek **Zvěstování P. Marie** (25. března). Jméno archanděla Gabriela je úzce spojeno s vtělením Syna Božího, neboť je oznámil Zachariášovi a Panně Marii. Zvěstování Panny Marie si denně připomínáme při modlitbě Anděl Páně. — Povzbudíme děti, aby se rády modlily „klekání.“ Tento svátek je svátkem pouze dobrovolným, i když se v některých místech slaví jako zasvěcený. Vzhledem k tomu, že letos připadá na Zelený čtvrtek, jeho liturgie se přenáší až na pondělí po Bílé neděli.

K těmto stálým svátkům v březnu přistupují svátky pohyblivé, které někdy zatlačují svátky stálé. Z nich jsou významné všechny neděle postní, které naši předkové pojmenovali zvláštními jmény. 1. černá, 2. pražná, 3. kýchavná, 4. družebná). Po 1. neděli jsou suché dny. Od předposlední neděle postní, kte-

rá sluje „smrtná“ — buď podle pohanského zvyku vynášeti smrtku nebo křesťanského obyčeje, že se pozornost věřících upírá ke smrti Páně — obracíme zájem žáků na utrpení Páně a velikonoční obřady. Ježto evangelium mluví o tom, jak se Pán Ježíš skryl před kamenováním, zahalují se kříže až do velkého pátku fialovou rouškou. Po smrtné neděli v pátek je památka **Sedmibolestné Panny Marie**. O čtyřech posledních bolestech — P. Maria se setkává se Synem klesajícím pod křížem, stojí pod křížem, přijímá mrtvé Tělo Synovo na svůj klín, pochovává ho — jistě se zmíníme při líčení smrti Páně, první tři — proroctví Simeonovo, útěk do Egypta, hledání ztraceného Syna — krátce připomeneme.

Poslední postní týden nazývá se svatý (v něm se udály přesvaté děje jako ustanovení svěcení kněžstva, svátosti oltářní, naše vykoupení smrtí Kristovou), též velký (smrt Kristova a skrze ní vykoupení lidstva), nebo pašijový (čtou se čtyřikrát pašije). Začíná **Květnou nedělí**. Při vyučování poukážeme na význam Květné neděle, kdy si připomínáme slavný vjezd Páně do Jerusalema. Proto konáme průvod kolem kostela s posvěcenými ratolestmi — kočičkami —, jako bychom doprovázeli Spasitele. Kostelní dveře se uzavírají před návratem průvodu (nebo bylo zavřeno) a otevrou se teprve tehdy, když křížem se zaklepá na dveře (smrtí Kristovou se nebo otevřelo). Při mši sv. se čtou pašije podle sepsání sv. Matouše (kap. 26 a 27). Dospělejší děti, pokud mají Písmo sv., vyzveme, aby tyto pašije sledovaly v příslušném evangeliu. Pro čtení umučení Páně nedává se po mši sv. svátostné požehnání. Doporučíme dětem, aby z lásky k Pánu za nás trpícím přicházely denně na mši sv. po celý týden. V úterý mohou sledovati pašije podle sepsání sv. Marka (kap. 14 a 15), ve středu podle sv. Lukáše (kap. 22 a 23).

Poslední tři dny ve Sv. týdnu jsou bohaté na obřady, které najdeme v každé liturgice. Podařilo-li by se nám děti pohnouti k tomu, aby do kostela s sebou přinesly brožurky sbírky „Životem“ č. 294 (Květná neděle), č. 170 (Velký pátek) č. 171 (Bílá sobota), pro porozumění těchto obřadů jsme vykonali velmi mnoho (též příslušné pašije tam najdou).

Zelený čtvrtek, den ustanovení nejsv. svátosti oltářní, volá děti k adoraci — čestné stráží. Je na katechetovi, aby ji zařídil tak, by po celý den byly děti v kostele jako zástupci rodin, které často přijítí nemohou. Nezapomene též dětem připomenouti, jak se mají chovati při „rehtání a klapání“; tento obyčej našeho venkova chlapcům vřele doporučí. Ačkoliv Zelený čtvrtek je zvláště vhodný den pro sv. přijímání, doporučí jej jen po předchozí dohodě s duchovní správou, jak by se dala zaříditi sv. zpověď, neboť osobám dospělým dlužno dáti přednost. Na tento den není zvláštního postu nařízeného, ale dobrovolný půst doporučíme.

Velký pátek, den smrti Páně, je dnem přísného postu. Jímavé obřady zasíhují, aby i děti v počtu co největším se jich zúčastnily, i když ve svědomí není zde povinnosti. Kéž se podaří aspoň tento den shromáždití všechny děti na křížové cestě, aby tak takřka před očima proživaly utrpení a smrt Páně a projevíly svou vděčnost uctěním sv. Kříže. Tento i příští den jsou dny adorace a proto by nemělo býti dítěte, které by nenavštívilo svátostného Ježíše v Božím hrobě.

Bílá sobota se svými dlouhými obřady nemívá mnoho přitažlivosti ani pro dospělé ani pro děti. A přece aktivní účastí předem připravenou můžeme je na obřady přivábit. Loni jsem dětem svěřil zpěv traktů dle knížky Bílá sobota a pak odpovědi při litaniích a přišly. Večerní slavnost vzkříšení je pro děti přitažlivější, ale v krajinách nábožensky lhostejných setkáváme se se smutným zjevem, že dospělejší dívky, zvláště chlapci, se průvodu vyhýbají. Přiměti děti v těchto odumřelých krajích k hromadné účasti a k uctivému chování je velkým uměním vychovatelské schopnosti katechetovy. Na Bílou sobotu o poledních hodinách přestává půst úplně. Od Bílé soboty místo Anděl Páně

možno se modlití Raduj se nebes královno (vždy stoje), což se dá též velmi dobře zpívatí chorálně. Škoda, že kancionály ji neuvádějí ani mezi modlitbami ani mezi písněmi. —el.

Vyvrcholením doby velikonoční je **Boží hod velikonoční**, který nazývá Řehoř Veliký „slavností všech slavností“ a sv. Řehoř Naziánský „králem všech dnů“. Je na památku oné velké noci, kterou prožívali Israelité před odchodem z Egypta, kdy byli zachráněni krví beránkovou. Tuto velkou noc posvětil Beránek Boží svou vlastní krví za nás prolitou na Velký pátek a pak svým slavným zmrtvýchvstáním. Proto to radostné velikonoční aleluja, proto v liturgii po celý den tak často se ozývá: „To jest den, který učinil Hospodin: Plesejme a radujme se v něm. (Ve mši sv. po epištole a v kněžských hodinách.) A právem — vždyť jeho vzkříšení je zárukou i našeho vzkříšení. Připomeneme dětem, aby slavily „hody nikoliv s kvasem starým, ani s kvasem špatnosti a nešlechtnosti, nýbrž s přesnicemi upřímnosti a pravdy.“ Upozorníme též na možnost dáti si posvětití velikonoční pokrmy, které mají vztah k poslední večeři — velikonoční bochánky, víno, maso beránka — a vejce jako obraz našeho vzkříšení (kraslice znamenají krásu vzkříšeného těla).

Věřící světí dobrovolně též **pondělí velikonoční**, kterýžto den býval dříve závazným zasvěceným svátkem. Na tento den — pomlázku — někde i děti hned po vyjití z kostela se někdy dosti krutě šlehají, což je odsouzení hodné, jmenovitě, děje-li se v blízkosti kostela. Ne jedno děvče jen z toho důvodu nejde na mši sv. Upozorníme předem na nepřipustnost a nepřistojnost takového jednání.

Hlavní směrnice k prožití doby velikonoční. Zavčas upozorníme děti na Popelec a také jim přesně řekneme v kolik hodin mají přijít do kostela. Slova: „Pomni člověče, že prach jsi a v prach se navrátíš“ mocně zapůsobí na každého. Děti ovšem musíme to náležitě vysvětlit. Potom následuje doba přípravy na velikonoce, která je plná podnětů k pokání a k modlitbě. Dětem často připomínáme, kterak Pán Ježíš na poušti za naše hříchy se modlil a postil, a proto i my musíme více se modlit a také si něco odpírat za pokání. Děti povzbuzujeme tudíž k horlivější a častější modlitbě zvl. růžence bolestného (večerní „černá hodinka“ společného růžence v rodině), k návštěvě křížové cesty a postního kázání, k účasti na mši svaté i ve všední den, k častějšímu přijímání svátostí, zpíváme s nimi písně svatopostní, povzbuzujeme je k horlivosti v sebezapírání a v konání dobrých skutků, zvláště k ochotné poslušnosti a k přemáhání mlsnoty. Děti udržíme v horlivosti, když jim uložíme, aby si nakreslily velkou trnovou korunu a na každý trn přikreslovaly určitý květ, který by značoval některý jejich skutek zbož-

nosti nebo sebezapření. Své obětinky mohou nadepsat slovy: „Pane Ježíši, místo trnů hříchů dávám Ti květy své lásky“. Řekneme jim, že na konci doby postní dají to jako svůj dar Pánu Ježíši do Božího hrobu. Starší žáci mohou si psátí postní deník a v něm své postní skutky zbožnosti a sebezáporu. Obálka deníku se ozdobí křížkem nebo trnovou korunou. Ve všech třídách probereme články o umučení Páně až do jeho zmrtvýchvstání a připravíme žactvo k důkladné velikonoční sv. zpovědi a k sv. přijímání. Ve všech třídách připomeneme obřady svatého týdne, zvl. na Květnou neděli, na Zelený čtvrtek, Velký pátek, na Bílou sobotu a na Velikonoční neděli. (Také jim to znázorníme kresebně. Za domácí úkol mohou si to během svátků pěkně namalovat na kreslicí list. Žáci starší mohou také napsat písemný úkol: „Jak jsem prožil Květnou neděli, Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu a Velikonoční neděli.“) Zavčas také zajistíme stráž dětí u Božího hrobu. (Pro děti stačí čtvrt hodiny, aby se jich co nejvíce vystřídalo.) Jak po svátcích vánočních tak i po svátcích velikonočních ve škole roz-

hovorem o prožití svátků zabezpečujeme duchovní užitek pro další jejich život. —Tšk.

PŘÍKLADY PRO KATECHESI.

Nedělní práce. Při světové výstavě v Paříži dal si jediný ze stavitelů do podmínek, že nebude se u něho v neděli pracovat. A přece byl jediný, který se svou prací byl přesně hotov, ačkoliv se na jeho oddělení ani jedné neděle nepracovalo, a on měl stejně velikou práci v projektu jak ostatní. Ostatní stavitelé a podnikatelé museli žádat o prodloužení lhůty. Když se ho tázali, jak je to možné, že je hotov bez nedělní práce, pravil: »Já také nevím, jak je to možné, ale mám zkušenost, že nedělní práce mi dříve nikdy neuspíšila a že nedělním klidem jsem vždy jen získal.« Vždy pamatuj i ty: »Práce nedělní pozehnána není.« —Tšk.

Úcta k matce. V městě Novém Yorku byla pořádána hostina k počtu velkého a slavného vynálezce Edisona. Bylo tam mnoho vynikajících hostů. Nejprve byly oslavné řeči o Edisonovi a potom se rozproutila rušná zábava. A tu se také rozhovořili o tom, kdo z lidí si zaslouží největší úcty a vážnosti, koho považují za »největšího člověka.« Každý vykládal ze svého života o tom, které vynikající osobnosti poznal. Většina uváděla jméno oslavence — Edisona. Naposledy byl tázán Edison. Trochu se zamyslel, odmlčel a potom řekl: »Pro mne je největším člověkem a nejdůležitější osobou moje drahá maminka.« — Všichni přítomní byli dojatai. — Vzpomínej, jak ty máš rád(a) svou maminku a svého tatínka. Jsou s tebou vždy spokojeni? V čem by ses měl ještě polepšit, aby mohli býti s tebou více spokojeni? Nebuď jim k žalosti, nýbrž jen k radosti! »Cti otce svého i matku svou...« —Tšk.

Chceš být silným? — Silný má vždycky nějakou dávku síly pro jiné.

Rodiče ti umožnili vzdělání a ty sis osvojil dosti mnoho vědomostí a snad i dobře znáš své náboženství. Uvidíš někoho, kdo je v těchto věcech zanedbaný. Nemohl bys mu dát něco ze svých vědomostí? Neříkej mu: »Ty hlupáku! Ty nic nevíš!« Nebylo by to laskavé. Jdi k němu a dej se s ním do řeči! Potěš ho! Pobav ho! Nauč ho základním pravdám víry! Budeš-li si tak počínat, bude v tobě pracovat láska. P. Stanislav.

OTÁZKY STAVOVSKÉ.

Katechetský ruch v diecési česko-budějovické znovu se probudil z iniciativy ndp. biskupa Dra Hloucha. O vánočních prázdninách svolání byli 30. prosince 1947 kněží katecheté škol středních i národních k celodennímu rokování. S kněžími z duchovní správy, kteří se připojili, sjelo se jich ke 40. Zásadní hledisko o pastorační školní mládeže vytýčil sám ndp. biskup, který byl osobně přítomen jednání po celý den, je řídil a usměrňoval diskuse. Další themata byla: O milosti. — Sentire cum Ecclesia. — Buzení kněžských povolání. — Studentská Katolická Akce. — Církevní dozor k náboženskému vyučování. — V debatách zjištěna fakta, která dávají podnět k určitým opatřením, ať obranného či budovatelského rázu. Velmi srdečný byl závěr konference s promluvou a pobožností J. E. před svatostánkem. — 3. ledna 1948 byl den laických učitelů náboženství a řeholnic, vyučujících náboženství. Účast celkem 76 osob. Themata: Láska k povolání — rozhovořil se v bohatých námětech J. E. biskup. — Situace náboženského vyučování a učitele náboženství. — Výchova eucharistická. — Výchova k církevnímu duchu a činu. — Život a kult sv. Jana Nepomuckého (se světelnými obrazy). Také zde mnohostranně probrány otázky svrchovaně důležité a nepochybně získali účastníci pro svůj charakter i pro svou práci nejen podnět. Tomuto jednání laických katechetů předcházela mše sv. s promluvou o

povolání a závěr večerní tvořila po-
božnost, kterou vykonal s účastníky
ndp. biskup. Doufáme, že to byly
nadějně počátky nového úsilí o dob-
rou katechesi a výchovu mládeže
školní v diecési jihočeské. —kr—

Z ODBORNÉ LITERATURY.

P. Josef M. Petazzi S. J., **Kněžské
panictví.** Vydalo Cyrilo-Methodějské
knihkupectví G. Francla v Praze. II.
vydání. Cena 25 Kčs. Devět kněž-
ských meditací přeložil Dr. Čeněk Ma-
ria Tomiško pro bohoslovce a mladé
kněze.

Sv. Řehoř: **Čtyřicet homilí na evan-
gelia.** Vydal Krystal v Olomouci, 1947.
Kčs 125. — Snad dnes ještě není ani
mnohým lidem zřejmé, jak velké a
záslužné dílo bylo začato tímto svaz-
kem. Patristická knihovna, která je
tímto svazkem zahájena a jež slibu-
je přinést v českém překladě nej-
význačnější díla církevních otců, by
si zasloužila co největší pozornosti.
Redaktor T. Vodička měl šťastnou
ruku, že za úvodního autora vybral
Řehoře Velikého, tohoto mistra slova
a myšlenky. Zde máme křesťanství
v neirvzejší formě, zde je studnice,
čerpající z pramene nejčistšího a nej-
bezpečnějšího. Je to velmi vydatná
strava pro duše hladové. Netrpělivě
budeme čekat na další svazky Patri-
stické knihovny. —zk.

Rudolf Schikora. **Naše světla.** Čte-
ní ze životů svatých. Frýdek 1947,
838 str., v celoplátěné vazbě 96 Kčs.
Nákl. Exercičního domu ve Frýdku.
— Tato kniha prokáže každému ka-
techetovi velmi platnou službu. Před-
evším pro jeho vlastní osobu, neboť
zde nalezne vhodnou duchovní četbu
na každý den v roce, hrdinný příklad
tak mnohých bude ho pozvedati a ne-
domustí, aby propadl malomyslnosti.
Ještě větší užitek však může mít z
této knihy pro katechese, kde na-
jde přehorné příklady velkodušného
plnění Božích příkázání a onoho štěstí,
které člověk může nalézt jen v
Bohu. Naše děti mají křesťanská jména
různých světců, ale ve škole se najde
velmi málo dětí, které něco ví o
světcích, pod jehož zvláštní ochranu by-

lo postaveno ve sv. křtu, po případě
při sv. břmování. Zkuste zvláště ve
vyšších třídách v krátkosti vypravo-
vati životopis svatého, jehož jméno
má některý ze žáků a přesvědčíte se,
jak i ve třídě nejméně klidné vše
utichne a s jakým zájmem budou dě-
ti sledovati tento životopis, zvláště
tehdy, když již předem upozorníte,
že budete vypravovat o svatém, je-
hož jméno má určitý žák. Proto žád-
ný katecheta by neměl býti bez této
knihy. —el.

Dr. Fr. Tomášek, **Myšlenky ke ka-
techesi k VI. přík. Božímu.** Frýdek
1947. 12 str., 5 Kčs, nákl. Exerc.
domu ve Frýdku. — Velmi dlouho
jsme postrádali vhodně vypracované
katechese, jež by vyhovovalv potře-
bám naší mládeže, aby úspěšně moh-
la býti vychovávána k studu a mravní
čistotě. Je proto vysvětlitelné, že
mládež odcházela ze školv po této
stránce málo připravená. Zkušený vy-
chovatel mládeže P. Hardy Schilgen
S. J. ve své knize „O čistotu mlá-
deže“ prohlašuje: „Musíme mít od-
vahu doznati zcela otevřeně, že do-
savadní výchova k mravní čistotě u
většiny nesplnila svůj úkol. Kdž si-
šime výroky lékařů, které potvrdí
každý, kdo zná život a bchužel v cel-
ku to potvrdí také duchovní správce,
nechceme-li se sami klamati, musíme
mluvit o žalostném neúspěchu této
výchovy, takže je odůvodněn úsudek:
„Bud' je pro mládež nemožným, aby
žila čistě, nebo výchova zklamala.
První možnost je vyloučena, a proto
není něco v pořádku ve výchově.“
Problém výchovy k mravní čistotě
musí býti řešen lépe, než tomu bylo
dosud. A právě tomuto lepšímu řeše-
ní chce přispěti tento soubor úplných
katechesí k výchově studu a mravní
čistoty na stupni nižším, středním a
vyšším v rámci schválených osnov ná-
boženského vyučování.

Josef Šlechta. **Služba oltáře.** Díl I.
Příručka pro ministranty. Vytiskla
knihtiskárna V. A. Vimr a spol. v
Č. Budějovicích. Cena Kčs. 25. Str.
89. Knížka je psána poučavým, pří-
stupným slohem a poskytuje ze-
vrubná liturgická poučení.

Dozor nad vyučováním náboženství. Každé vyučování na škole veřejné a nebo na škole soukromé s právem veřejnosti podléhá státnímu dozoru, tedy i vyučování náboženství. Podle vládn. nař. z 4./IV. 1925, kterým se provádí zákon z 13./VII. 1922 v odd. II. par. 5. odst. 1: „Státní dozor nad vyučováním náboženství vykonávají především školní inspektoři, obvodní (okresní), župní (zemští) a ministerští... Státní dozor se týká zejména toho, šetří-li učitelé náboženství zákonů a předpisů vydaných v jejich mezích.“ Odst. 2.: „Správcům (ředitelům) škol přísluší právo a povinnost, aby obcovali podle potřeby také vyučování náboženství a dbali v mezích své působnosti jako bezprostřední představení školy, aby se při něm šetřilo platných předpisů, zejména pak předpisů, týkajících se školního pořádku a školní kázně.“ Odst. 3.: „Žádnému státnímu orgánu dozorčímu ani správci (řediteli) školy však nepřisluší vykonávat vliv na obsah a metodu náboženského vyučování.“ - Podle výnosu MŠO z 24./IV. 1919 „Církev se může kdykoliv přesvědčiti svými orgány o stavu náboženského vyučování ve škole samé při vyučování náboženství.“ Bezprostředním církevním dohlížejícím orgánem je pro národní školy místní duchovní správce, děkan (vikář), anebo odborný náboženský inspektor, pokud je tím pověřen, a konečně diecézní biskup.

Suplování za onemocnělého anebo nepřítomného katecheta. - Stane-li se, že katecheta národní školy onemocní anebo nemůže pro jiné důležité zaprázdňování vyučovat, pak duchovní správce nejen může, ale pokud je mu to jen trochu možno, má se nabídnout správě školy suplováním za nepřítomného katecheta v zájmu duchovní péče o svěřenou mládež.

Používání učebních pomůcek ve škole. - Pokud běží o nástěnné obrazy platí v tomto směru výnos MŠO

z 6./XII. 1932, který v čl. I. odst. 1: připouští jejich používání při vyučování ve škole teprve tehdy, když byly schváleny a jejich schválení bylo uveřejněno ve Věstníku MŠO. Avšak MŠO povolilo ze dne 31. X. 1935 dodatečně používání neschválených obrazů přírodovědeckých, zeměpisných, náboženských, fyzikálních..., pokud byly zakoupeny před školním rokem 1931/32 a nepříčí se duchu ČSR a jsou v souhlasu s platnými učebními osnovami. Při tom se ponechalo v pochybných případech okres. školnímu výboru rozhodnutí, která pomůcka je závadná či nezávadná.

Pokud běží o obrazy světelné (diapositivy, diapásky, běžící film 16 mm nezápalný) potřebují rovněž ministerské schválení. (Další podrobnosti obsahuje výnos MŠO z 3. XI. 1936, ze 7. X. 1937, z 21. IX. 1946. Zvláště nutno připomenouti: 1. jako učebních a výchovných pomůcek možno používat jenom filmů schválených, jež jsou uvedeny v příslušném seznamu a opatřeny předepsanou vkopírovanou doložkou MŠO. 2. Schválené filmy možno v čase vyučovacím jako doplněk školního vyučování předváděti pouze v místnosti určené k účelům vyučovacím. 3. Za přesné dodržování vztažných předpisů v této věci jsou plně zodpovědní ředitelé a správcové škol a jimi označení filmoví referenti.). - Tedy: pokud katecheta používá obrazů schválených ministersky ve smyslu shora uvedených výnosů, není oprávněn správce školy mu to zakazovati. - Pokud používá vyučující pohlednic, fotografií, drobných obrázků, může jich používat při vyučování, rozhodne-li na několikátřídni škole učitelská porada, na jednotřídni škole správce školy, že jsou po stránce pedagogicko-didaktické pro školu vhodné a po stránce výchovné a státně politické nezávadné. (Z našich domácích náboženských nástěnných obrazů jsou ministersky schváleny biblické obrazy od Doubka, které byly vydány v Praze nákl. Kropáče-Kucharského ještě před válkou, avšak jsou již rozebrány a čekáme na nové vydání.)

Uážení přátelé, kolegové a kolegyně!

»Učovatelské listy« našly nečekanou odezvu mezi učiteli a profesory. Děkujeme Vám za Vaši podporu. Udali jste nám tolik adres a došlo nám tolik přihlášek, že administrace nebyla s to rozeslat včas první číslo všem zájemcům. Finančně je tedy náš časopis zajištěn.

Jedné věci by si však měly povšimnout učitelské odborové organizace. Obdrželi jsme také dosti dopisů se stále se opakujícím námětem: Uáš odborný měsíčník se mi líbí, ale nemám bohužel nazbyt těch 70 Kčs. Rádi vám věříme. Zbývá starý problém. Každá dobrá věc se vykupuje obětí. A chceme, aby UL byly dobrou věcí. A právě zkušenost naší administrace potvrdila starou pravdu, že je nepřímá úměrnost mezi hmotným postavením a ochotou přinést oběť pro dobrou věc.

»Učovatelské listy« jsou úplně nezávislé a mají odvahu mluvit otevřeně. Nestojí za nimi politická strana, ale stojí za nimi ti, kteří jsou oprávněni mluvit jménem katolické většiny národa.

Budeme nadále hájit:

1. zásady křesťanské spravedlnosti ve věcech školní výchovy;
2. principy školy svobodné a demokratické;
3. vysokou úroveň čl. školství před záměrnou nivelisací;
4. aby slova Evangelia: »Hoden je dělník mzdy své« platila i pro vychovatele.

Podpořte nás proto mravně i hmotně!

Ukažte náš časopis svým kolegům, získávejte nám nové odběratele. Tak pomůžete zvednouti i úroveň časopisu a umožníte nám odběr a studium vedoucích zahraničních pedagogických publikací a revu. Jen tak se i při malém formátu můžeme časem propracovat k úrovni světové. Pro nás jako příslušníky obecné, vpravdě světové Církve je jen problém technický, jak navázat styky se všemi světadíly.

Za získání nových odběratelů poskytneme Vám knižní odměny, a to, získáte-li na pevno:

jednoho odběratele: encykliku Pia XI., »O křesťanské výchově«;
dva odběratele: publikaci Dra K. Matouška »Řešení školské otázky podle práva přirozeného«;

tři odběratele: obě dvě výše uvedené publikace;

nejméně pět odběratelů: »Pedagogiku« Dra Tomáška.

Pokud zásoba stačí, můžeme poslat novým odběratelům i první čísla. Předplatné od nového roku (č. 5—10) je 42 Kčs.

Ulna barbarství a materialismu již dostoupila svého vrcholu. Na vrcholcích svítá. Lidé opravdu vzdělaní již začínají nacházet cestu k věčným duchovním hodnotám, které podává souženému lidstvu křesťanství. Jděme za nimi a dalším sebevzděláním a drobnou uvědomovací prací budme my, vychovatelé, předvojem bojovníků za lepší zítřek.

vydala: Pius XI: **O křesťanské výchově mládeže.** 2. vydání. Ve vkusné výpravě Kčs 15.—.

K. Matoušek: **Řešení školské otázky podle práva přirozeného.** — Novinka. Kčs 15.—. Při hromadném odběru nejméně 15 kusů obou publikací 33 procent slevy, t. j. 1 exemplář 10 Kčs.

Dr. Fr. Tomášek: **Pedagogika.** (Úvod do výchovné praxe.) — 416 stran, brožované Kčs 100.—.

Dr. V. Kubíček: **Katechetika.** 356 stran, brožované Kčs 120.

Čtení z Písma svatého I. díl **Skutky a listy apoštolské**

od P. Augustina Navrátila, faráře v Bílé Lhotě, vyšly
V NAKLADATELSTVÍ NOVÉHO NÁRODA V PŘEROVĚ
listkem Společenských podniků v Přerově, Masarykovo n.

Po prvé vychází „Skutky a listy apoštolské“ v této úpravě nejenom v českém jazyce, ale snad ve světové literatuře vůbec,

s úvahami a výkladem pro lid.

Aby se čtenáři četba usnadnila co nejvíce, jsou listy apoštola Pavla vřazeny do vypravování Skuteků apoštolských hned tam, kde se vypravuje o pobytu a působení sv. Pavla na příklad u Filipských, Listy sv. Pavla nabudou zvláštní zajímavosti pro čtenáře, který z listů pozná, jak ta která obec se ukázala věrná přijaté Milosti Víry.

Co píše o „Čteních z Písma svatého“, O „Zjevení sv. Jana apoštola“ :

Dr. Josef Hlouch, biskup českobudějovický: „... Tak jasně mluva Božích obrazů doposud vysvětlena nebyla. Vezměte a čtěte...“

P. Fr. Panuška, C. SS. R., Obořiště: „Kniha je hodna nejen rozšíření, ale vážné úvahy. Učíte i nás, hněze, hlouběji vnikat v taje a úmysly Boží.“

P. Michal Boleček, farář v Nitře: „Kniha je velmi pútavá a může být prameňom k mnohým úvahám kňazám a je ozaj časová. Niečo podobného som ešte nepočul...“